

บทที่ 2

อาณานิคม และความเป็นเอกราชในแอฟริกา

แอฟริกาในยุคอาณานิคม

ในสมัยโบราณก่อนที่ชาติทางตะวันตกจะเข้ายึดครองแอฟริกา ทวีปแอฟริกายังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเหมือนทุกวันนี้ ชาวแอฟริกันสมัยนั้นในบางแห่งของทวีปก็อยู่รวมกันเป็นเผ่าโดยมีหัวหน้าเผ่าปกครอง หรือบางแห่งก่อตั้งเป็นอาณาจักรมีกษัตริย์ปกครอง เช่น อาณาจักรดาโฮเมย์ (The Kingdom of Dahomey) หรือเป็นรัฐ หรือจักรวรรดิ เช่น จักรวรรดิอาซันติ (Ashanti Empire) เป็นต้น ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพื้นเมืองก่อนยุคอาณานิคมอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณีที่นับถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นรากฐานของชีวิต บางท้องถิ่นใช้ชีวิตกันอย่างโหดร้ายป่าเถื่อนมีการบูชาวิญญาณมนุษย์ หรือกินมนุษย์ด้วยกันเป็นอาหาร ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษานับถือภูติผีปีศาจ การคมนาคม เช่น ถนนหนทาง ทางรถไฟ ท่าเรือ ในสมัยนั้นไม่มี ดังนั้นการติดต่อระหว่างรัฐต่อรัฐหรือเผ่าต่อเผ่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งทำให้ประชาชนชาวแอฟริกาขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ละคนต่างก็ยึดมั่นอยู่ในเผ่าหรือรัฐของตน สิ่งนี้เองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทวีปแอฟริกาทั้งหมดต้องตกอยู่ภายใต้การครอบครองของมหาอำนาจอาณานิคมในศตวรรษที่ 19

โปรตุเกสเป็นชาติยุโรปชาติแรกที่เข้ามาในแอฟริกาตะวันตกในศตวรรษที่ 15 ชาวโปรตุเกสได้เข้าตั้งเมืองท่าและป้อมเพื่อทำการค้าขายติดต่อกับชาวพื้นเมือง การค้าทาส เครื่องเทศและทองคำ ได้ดึงดูดพ่อค้าชาวโปรตุเกสให้เข้ามาค้าขายตามชายฝั่งตะวันตกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบริเวณ Gold Coast ในปัจจุบันเรียกว่าประเทศกาน่า ดังนั้นในศตวรรษที่ 15 โปรตุเกสจึงเป็นชาติแรกที่ผูกขาดการค้าในแอฟริกาและยังได้แผ่ขยายอิทธิพลของศาสนาคริสต์ไปยังส่วนต่าง ๆ ของทวีปโดยพวกหมอสอนศาสนาอีกด้วย ต่อมาอำนาจของโปรตุเกสก็ถูกท้าทายจากชาวยุโรปชาติอื่น ๆ ซึ่งได้เข้ามาในแอฟริกาในศตวรรษที่ 16 และในปี 1621 ฮอลันดาได้เข้ามาตั้งบริษัทอินเดียตะวันตก (West Indies Company) 20 ปีต่อมาชาวฮอลันดาก็มีชัยเหนือชาวโปรตุเกสและได้เข้าทำการยึดป้อมที่เมือง เอลมินา (Elmina) ซึ่งอยู่บนฝั่ง Gold Coast และได้ทำการผูกขาดการค้าทางตะวันตกของแอฟริกาและระหว่างปี ค.ศ. 1650-1651 อังกฤษและฝรั่งเศสมีความกระตือรือร้นอย่างแรงกล้าที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางการค้าทาสและสินค้าอื่น ๆ ในแอฟริกาและในตอนปลายของศตวรรษที่ 17 ฮอลันดาก็ถูกขับไล่ออกจากการเป็นผู้นำทางการค้าในแอฟริกา นอกจากชาติยุโรปดังกล่าวแล้วยังมีชาติยุโรปอื่นอีกที่ได้พยายามเข้ามาทำการค้ากับ

ชาวอัฟริกันซึ่งได้แก่ ชาวเดนมาร์ก ชาวสวีเดน และชาวเยอรมันซึ่งได้เข้ามาในปี ค.ศ. 1642, 1647 และ 1682 ตามลำดับ แต่ชาวยุโรปเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวสวีเดนและชาวเยอรมันไม่ได้ประสบความสำเร็จในกิจการการค้าของตน และมีเพียงชาวยุโรป 5 ชาติเท่านั้นที่สามารถดำเนินกิจการค้าอยู่ได้ซึ่งได้แก่ โปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ และชาวเดนมาร์ก แต่ต่อมาชาวเดนมาร์กก็ต้องถอนตัวออกไปในปี ค.ศ. 1850 และชาวฮอลันดาถอนตัวในปี ค.ศ. 1872¹

สรุป สาเหตุที่ชาติยุโรปเข้ามาในทวีปอัฟริกาในศตวรรษที่ 15 จนกระทั่งสิ้นสุดศตวรรษที่ 18 อาจแบ่งได้ออกเป็น 3 ประการคือ

1. ชาติยุโรปต้องการที่จะเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับดินแดนที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวโลก ดังนั้นชาวยุโรปผู้มีความกระหายใคร่อยากรู้ทั้งหลายจึงได้พยายามแล่นเรือข้ามทวีปเข้ามาสำรวจดินแดนต่าง ๆ ในอัฟริกา นอกจากนี้การที่เข้ามาสำรวจในอัฟริกาก็เพื่อที่จะค้นหาเส้นทางเดินเรือที่จะไปสู่อินเดียเพื่อติดต่อทางการค้ากับชาวตะวันออก โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเส้นทางที่พวกมุสลิม (Muslim) มีอำนาจและควบคุมเส้นทางนั้นอยู่
2. ชาวยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวโปรตุเกสต้องการที่จะเปลี่ยนชาวอัฟริกันที่พวกเขาเห็นว่าไม่มีอารยธรรมให้กลายเป็นชาวคริสต์เดียน ซึ่งเท่ากับว่าพวกเขาได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมของพระเยซู
3. ชาวยุโรปต้องการทำการค้าขายกับชาวอัฟริกา และกอบโกยผลประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เป็นอันมาก กล่าวได้ว่าความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงในทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งการเปิดตลาดการค้าใหม่ ๆ ตามชายฝั่งตะวันตกและทางใต้ของทวีปอัฟริกาและกำไรที่ได้รับจากการขนส่งสินค้าเป็นสิ่งล่อใจหรือดึงดูดพ่อค้าและนักธุรกิจชาวยุโรปให้เข้ามาดำเนินธุรกิจและตั้งถิ่นฐานในอัฟริกามากยิ่งขึ้น

เมื่อชาวยุโรปได้เข้ามาทำการค้ากับชาวพื้นเมืองอัฟริกันนั้น ระยะเวลาที่เพียงเข้ามาสร้างป้อมปราสาทและเมืองท่า และทำการซื้อขายตามชายฝั่งของเมืองนั้น ๆ แต่ต่อมาหลังจากมีความเจริญก้าวหน้าทางการค้า ชาวยุโรปเหล่านั้นก็ได้ตั้งบริษัทการค้าและใช้กฎบัตรปกครองดินแดนแถบนั้นเช่นกฎบัตรของบริษัท The Royal Niger Company (1886) แต่อย่างไรก็ตามการที่บริษัทที่เข้ามาปกครองมักจะ

---

¹Adu Boahen, *Topics in West African History* (London : Longman Group 1970). pp. 103-104.

นำไปสู่ความขัดแย้งและก่อกองครามระหว่างชาวพื้นเมืองและคนภายใต้บังคับของบริษัท เจ้าหน้าที่
กงสุลที่ประเทศยุโรปเมืองแม่ของชาวยุโรปที่เข้าไปอาศัยอยู่ในดินแดนแอฟริกาส่งเข้าไปดูแลเรื่องการค้า
จึงเข้าไปแทรกแซงเพื่อรักษาความสงบและความเรียบร้อย และถึงแม้ว่าพ่อค้าชาวยุโรป พวกหมอล
สอนศาสนา และประชาชนที่อยู่ตามชายฝั่งที่ทำการค้าจะไม่พอใจการแทรกแซงดังกล่าวของเจ้าหน้าที่
แต่เนื่องจากความต้องการการป้องกันอันตรายจากรัฐบาลของพวกเขาจึงทำให้เจ้าหน้าที่กงสุลเข้าไป
เกี่ยวพันกับการเมืองของท้องถิ่นนั้น ๆ มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดบริษัทการค้าและชาวพื้นเมืองก็
ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องรับรองการอยู่ภายใต้อารักขาของรัฐบาลยุโรปประเทศนั้น ๆ ต่อมาหลังจาก
การแบ่งแอฟริการะหว่างชาติยุโรปต่าง ๆ โดยสนธิสัญญาเบอร์ลิน (Treaty of Berlin) ในปี ค.ศ. 1885
มหาอำนาจอาณานิคมก็ได้เริ่มเข้ายึดดินแดนต่าง ๆ มากขึ้นตามที่ได้ระบุไว้ในสนธิสัญญา² และใน
ศตวรรษที่ 19 ทวีปแอฟริกาทั้งหมดก็ตกอยู่ในความครอบครองของมหาอำนาจอาณานิคมยกเว้นประเทศ
ไลบีเรีย (Liberia) เท่านั้น และในปี 1914 ชาติยุโรปก็ได้ทำการแบ่งดินแดนต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกา
เป็นของตนอย่างสมบูรณ์ ดังที่ระบุไว้ในตารางที่ 1

---

²P.C. Lloyd, *Africa in Social Change* (London : Penguin Books, 1972), p. 58.

ตารางที่ 1

ดินแดนต่าง ๆ ที่ถูกยึดครองโดยชาติยุโรปในปี ค.ศ. 1914

ชาติยุโรป	ดินแดนที่ครอบครอง
อังกฤษ	Sierra Leone, Gold Coast (Or Ghana), Nigeria, Sudan, Egypt, Uganda, Kenya, Rhodesia (North and South), Zanzibar, Ngasaland ,Bechunaland, South Africa, British Somaliland (ซึ่งต่อมาได้รวมกับ Somaliland ของอิตาลีในปี 1960 กลายเป็น สาธารณรัฐโซมาลี) Swaziland
ฝรั่งเศส	Algeria, Tunisia, Morocco, Gambia และดินแดนแถบทะเลทรายซาฮารา (ได้แก่ Guinea, Mali, Ivory Coast, Upper Volta, Senegal, Chad, Dahomey Mauritania, Equatorial Africa (ได้แก่ Central African Republic ในปัจจุบัน), French Congo, Madagascar, ดินแดนตอนเหนือของประเทศ Somali ซึ่งได้แก่ Djibouti ในปัจจุบัน
เบลเยียม	Belgium Congo ซึ่งมีชื่อใหม่ว่า People's Republic of Congo และ Congo (Kinshasha) ซึ่งมีชื่อใหม่ว่า Zaire ในปัจจุบัน
เยอรมัน	Cameroon,) German East Africa (ได้แก่ Tanzania ในปัจจุบัน), Togo, South West Africa หลังจากพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 เยอรมันได้สูญเสียอาณานิคมทั้งหมดที่กล่าวมา
สเปน	Rio De Gro (ได้แก่ดินแดน Spanish Sahara ในปัจจุบัน), Spanish Guinea (ได้แก่ Equatorial Gainea ในปัจจุบัน) Spanish-Morrocco (ในปัจจุบันเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของ Morocco)
โปรตุเกส	Angola, Mozambique, Cabinda, Portuguese Guinea (ในปัจจุบันคือ Guinea Bissau)
อิตาลี	Somalia, Libya, Eritrea (ในปัจจุบันเป็นดินแดนส่วนหนึ่งทางตอนเหนือของประเทศ เอธิโอเปีย)

สาเหตุที่ทำให้ชาติยุโรปเข้าครอบครองดินแดนต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกา

การที่ชาติมหาอำนาจยุโรปตกลงใจที่เข้าครอบครองดินแดนแอฟริกาในครั้งที่สองของศตวรรษที่ 19 นั้นเนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในช่วงนั้นได้เร่งเร้าหรือกระตุ้นให้ชาติเหล่านั้นจำเป็นต้องเข้ายึดครอง

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

1.1 ความต้องการตลาดใหม่

ในช่วงเวลานั้นชาติมหาอำนาจยุโรปมีความต้องการตลาดใหม่เพื่อรับสินค้าที่ผลิตขึ้นและมีจำนวนเกินกว่าความต้องการของประชาชนในประเทศของตน ซึ่งสาเหตุที่มีสินค้าเกินความต้องการก็เนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งได้แผ่ขยายจากอังกฤษเข้าไปสู่ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมันและอิตาลี ทำให้แต่ละประเทศกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมและเริ่มผลิตสินค้าเกินกว่าท้องถิ่นจะรับเอาไว้ได้ ดังนั้นประเทศเหล่านี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาสินค้าส่วนที่เกินความต้องการดังกล่าวและได้พบว่าการแก้ไขจะทำได้โดยการกำหนดพิภคอัตราภาษีอากรและเข้ายึดอาณานิคมซึ่งจะทำให้มีตลาดที่ชาติยุโรปสามารถมีอิทธิพลเหนือได้และจะเป็นตลาดที่รับสินค้าส่วนที่เกินนั้น³

1.2 ความต้องการวัตถุดิบ

เนื่องจากประเทศยุโรปเป็นประเทศอุตสาหกรรมจึงมีความต้องการแหล่งที่มีวัตถุดิบที่สามารถบังคับให้ส่งวัตถุดิบมาป้อนโรงงานของตน วัตถุดิบดังกล่าวได้แก่ ฝ้าย ยาง และแร่ธาตุ และแอฟริกาเป็นทวีปที่ชาวยุโรปเพิ่งค้นพบใหม่ ๆ จึงมีวัตถุดิบอยู่มากและชาวยุโรปจะสามารถทำดั่งที่กล่าวข้างต้นได้ก็ต้องเข้าครอบครองโดยตรง⁴

1.3 ความต้องการแหล่งลงทุน

ชาติมหาอำนาจยุโรปได้กำไรจากการค้าขายอย่างมากและได้สะสมเงินทุนไว้อย่างมหาศาล แต่อย่างไรก็ตามชาติยุโรปเหล่านั้นขาดแหล่งที่พวกเขาสามารถนำเอาเงินทุนส่วนที่เกินนั้นมาลงทุนต่อไปได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีพื้นที่แห่งใหม่เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแหล่งลงทุนและหากำไรจากการลงทุนนั้น ซึ่งบางคนเช่น **Jules Ferry** นายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศส (ระหว่างปี ค.ศ. 1880-1883) ได้พบคำตอบว่า จะต้องเข้ายึดอาณานิคม และในคำพูดตอนหนึ่งของเขากล่าวว่า “อาณานิคมเป็นประเทศที่ร่ำรวยและการลงทุนจะเป็นวิธีที่จะนำความร่ำรวยมาให้”⁵ ซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันความต้องการของ ผู้นำฝรั่งเศสที่จะเข้าครอบครองดินแดนในแอฟริกาอย่างแท้จริง

³Boahen, *op. cit.*, p. 129.

⁴Boahen, *op. cit.*, p. 129.

⁵Boahen, *op. cit.*, p. 129

2. ปัจจัยทางการเมือง

2.1 ลัทธิชาตินิยมของชาติยุโรปกระตุ้นให้เกิดความต้องการขยายอำนาจ

หลังจากสงคราม Russo-Turkish (1877-1878) เกิดภาวะดุลย์แห่งอำนาจ (Balance of Power) ในยุโรปทำให้ชาติยุโรปไม่สามารถขยายดินแดนภายในยุโรปได้หรืออย่างน้อยก็เป็นพลังขัดขวางความต้องการของชาติยุโรปที่จะแผ่อิทธิพลในยุโรป ดังนั้นชาติยุโรปจึงจำเป็นต้องหาทะเลและที่ดินใหม่เพื่อขยายดินแดนและบริเวณนั้นจะต้องไม่มีสิ่งใดมาขัดขวางการปฏิบัติการทางการเมืองนั้นได้

เนื่องจากยุคนี้ (ครั้งที่ 2 ของศตวรรษที่ 19) เป็นยุคของลัทธิชาตินิยมยุโรป ภายใต้นี้จะเห็น การปรากฏตัวของชาติ-รัฐของเยอรมันและอิตาลี ลัทธิชาตินิยมทำให้เกิดความบ้าและหน้ามืดจึงเป็นสาเหตุของสงคราม Franco-German (1870-1871) และทำให้ฝรั่งเศสสูญเสีย แอลซัค (Alsace) และ ลอร์เรน (Lorraine)

การเติบโตของลัทธิชาตินิยมทำให้ทวีปอัฟริกาถูกชาติยุโรปแบ่งแยกมีสาเหตุเนื่องมาจาก 20 ปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 19 อาณานิคมกลับกลายเป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ของชาติและเกียรติยศ ชื่อเสียง ชาติ-รัฐที่มีอาณานิคมก็จะได้รับพิจารณาว่าเป็นประเทศที่มีอำนาจและความยิ่งใหญ่มาก ดังนั้นหลังจากความพ่ายแพ้ที่สร้างความอับอายให้แก่ฝรั่งเศสในปี 1870-1871 ฝรั่งเศสจึงหันความสนใจของตนไปยังโพ้นทะเลเพื่อสร้างการรบและแสดงให้ชาติอื่นเห็นว่าฝรั่งเศสยังคงมีอำนาจที่ยิ่งใหญ่อยู่ โดยการเข้ายึดครองดินแดนต่าง ๆ ในอัฟริกาส่วนเยอรมันจุดมุ่งหมายในการขยายดินแดนก็เนื่องจากความต้องการที่ดินในเขตร้อน (อัฟริกา) ขณะที่อิตาลีได้เข้ามาในดินแดนอัฟริกาเพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าประเทศตนมีความยิ่งใหญ่เช่นกัน ดังนั้น การยึดถือในความยิ่งใหญ่ของชาติตนเอง หรือความต้องการสร้างชื่อเสียงนำไปสู่การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการก่อตั้งลัทธิอาณานิคมในอัฟริกา⁶ ของชาติยุโรปเหล่านั้น

2.2 ความต้องการด้านกำลังทหารจากอัฟริกา

ชาติยุโรปมีความมุ่งหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือในด้านกำลังทหารจากอัฟริกาในกรณีที่เกิดสงคราม เพราะเล็งเห็นว่าชนชาวพื้นเมืองในอัฟริกาส่วนใหญ่อดทนบึกบึน ชำนาญต่อภูมิประเทศที่เป็นป่าเขา ถ้าได้รับการฝึกหัดเป็นอย่างดีแล้ว จะใช้ในการสู้รบได้เป็นอย่างดี ความมุ่งหวังนี้ได้กลายเป็นความจริง เมื่อทหารชาวพื้นเมืองในอัฟริกาได้ช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นอย่างมากในการสู้รบกับฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 อาทิ เช่น จำนวนทหารที่ใช้สู้รบในสงครามโลกครั้งที่ 2 มาจากอัฟริกาตะวันตก มีจำนวน 146,000 คน อัฟริกาตะวันออก 228,000 คน อัฟริกาเหนือ 25,000 คน อัฟริกาใต้ 25,000 คน ซึ่งเป็นทหารผิวขาว และชนพื้นเมืองเผ่าต่าง ๆ อีกประมาณ 125,000 คน⁷

⁶Boaken, *op. cit.*, p. 130.

⁷Vernon Mckey, *Africa in World Politics* (New York : Harper & Row Publishers, 1963), p. 227.

3. ปัจจัยทางด้านสังคม

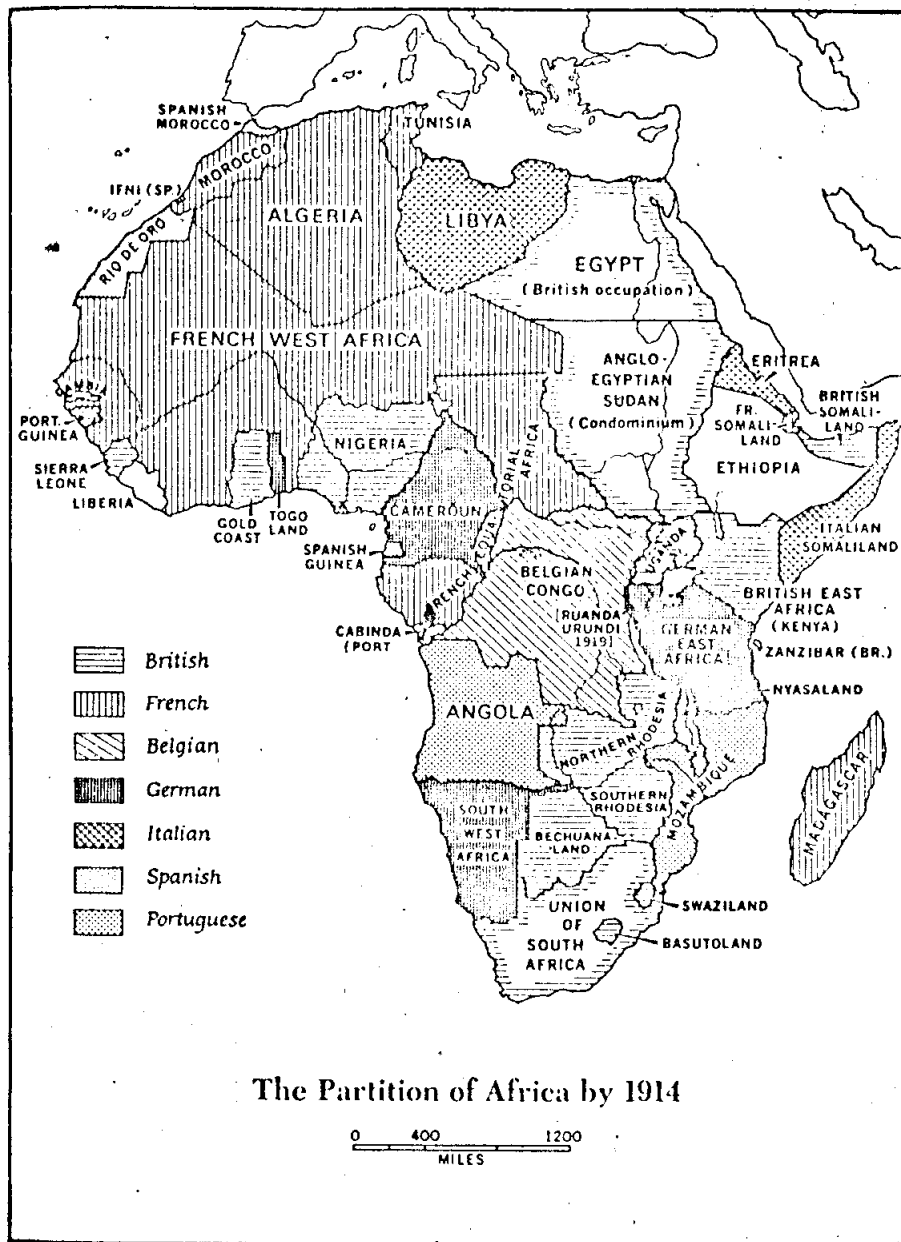
3.1 การมีปัญหการว่างงานเกิดขึ้นทำให้มีความจำเป็นต้องแสวงหาดินแดนซึ่งยังคงมีงานให้ประชากรที่ว่างงานได้ทำต่อไป

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรปและระบบนายทุนนอกจากทำให้มีเงินทุนเกินแล้วยังทำให้มีอำนาจการทำงานเกินอีกด้วย (แรงงานมีมากเกินความต้องการ) การนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในโรงงานเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีผลทำให้คนงานต้องออกจากงานมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย ในปี 1870 มีคนงานเกือบ 1 ล้านคนที่ว่างงาน ส่วนในเยอรมันและอิตาลีก็เกิดสภาวะการว่างงานเช่นเดียวกับอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งชาวยุโรปพบว่าการแก้ปัญหานี้ให้หมดสิ้นไปหรือเบาบางลงก็จะต้องเข้าทำการยึดครองอาณานิคม เพื่อให้ประชาชนที่เป็นแรงงานส่วนเกินสามารถอพยพเข้าไปอยู่ในดินแดนนั้นได้แต่ประชาชนเหล่านั้นก็ยังคงมีความสัมพันธ์และติดต่อกับเมืองแม่ของตนอยู่ ดังนั้นหลังจากการยึดครองของชาติมหาอำนาจยุโรปการอพยพของประชากรชาวยุโรปก็เกิดขึ้นโดยประชากรเหล่านี้ได้อพยพเข้าไปทางตอนเหนือ ตะวันออกตอนกลาง ตอนใต้ และทางตะวันตกของทวีปแอฟริกา เพื่อเสาะแสวงหาและทำมาหากินตามที่ดินเองปรารถนาต่อไป

3.2 ความเมตตากรุณาและความใจบุญ (Humanitarian) ของชาวยุโรปบางคนได้กระตุ้นให้รัฐบาลของประเทศตนเข้าทำการยึดครองดินแดนนั้น

ชาวยุโรปบางคนและพวกหมอสอนศาสนาเห็นความป่าเถื่อนโหดร้ายในดินแดนแอฟริกาเช่น การกินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร การบูชาวิญญาณเพื่อสังเวทเทพเจ้า เป็นต้น ตลอดจนความไร้มนุษยธรรม โดยการล่าและจับเอามนุษย์ด้วยกันมาขายเป็นทาส จึงมีความรู้สึกว่ารัฐบาลของตนควรจะเข้ามาหยุดการค้าทาสของชาวยุโรปเสียและจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแพร่อารยธรรมและการศึกษาที่ศิวิไลซ์เข้าไปในดินแดนที่มีการพัฒนาน้อย โดยเข้าครอบครองดินแดนเหล่านั้นมาเป็นเมืองขึ้นซึ่งรัฐบาลของตนจะได้เข้าทำการปกครองชาวพื้นเมืองและทำให้ความปรารถนาของตนบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้ ซึ่งส่วนมากแล้วพวกหมอสอนศาสนาจะเป็นผู้ทำหน้าที่กระตุ้นหรือขอร้องให้รัฐบาลของประเทศตนเข้าทำการยึดครองดินแดนนั้น

ดินแดนต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกาที่ถูกแบ่งโดยชาติมหาอำนาจอาณานิคมในปี 1914

การปกครองอาณานิคมของอังกฤษในแอฟริกา

ในปี 1941 หลังจากการแบ่งแอฟริการะหว่างชาติยุโรป อังกฤษก็ได้ครอบครองดินแดนต่าง ๆ ในแอฟริกาตามส่วนต่าง ๆ ของทวีปอย่างสมบูรณ์ ทางแอฟริกาตะวันตก ได้แก่ แกมเบีย (Gambia) เซียร์ราลีโอน (Sierra Leone) โกลด์ โคสต์ (Gold Coast) หรือ Ghana ในปัจจุบัน) และ ไนจีเรีย (Nigeria) ทางด้านแอฟริกาตะวันออก ได้แก่ คีเนีย (Kenya) แทนแกนยิกา (Tanganyika) แซนซีบาร์ (Zanzibar) และอูกันดา (Uganda) ทางด้านแอฟริกากลาง ได้แก่ ไนยซาลแลนด์ (Nyasaland หรือปัจจุบันคือ Malawi) โรดิเชียเหนือ (North Rhodesia หรือปัจจุบันคือ Zambia) และโรดิเชียใต้ (South Rhodesia) และทางด้านแอฟริกาใต้ ได้แก่ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ (South Africa) บุษชุนาแลนด์ (Bechuanaland หรือปัจจุบันคือ Botswana) และสวาซีแลนด์ (Swaziland) ดินแดนต่าง ๆ ที่อยู่ใน 4 ภาคดังที่กล่าวมาแล้ว อังกฤษได้เข้ามาครอบครองโดยวิธีการต่าง ๆ กัน กล่าวคือดินแดนที่อยู่ทางแอฟริกาตะวันตก อังกฤษได้เข้ายึดครองดินแดนเหล่านั้นเองโดยตรงในศตวรรษที่ 19 (ยกเว้น Gambia ซึ่งเป็นอาณานิคมแห่งแรกของอังกฤษในแอฟริกา อังกฤษได้เข้ายึดครองกลางศตวรรษที่ 17) ทางด้านแอฟริกาตะวันออก อังกฤษได้เข้ามาครอบครองในศตวรรษที่ 19 เช่นกัน แต่ก่อนที่รัฐบาลของอังกฤษจะเข้ามาควบคุมดูแลโดยตรงนั้น บริษัท Britist East Company ได้เข้ามาทำสัญญากับเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ เช่น ในคีเนีย (Kenya) เป็นต้น เพื่อให้เจ้าผู้ครองแคว้นมอบอธิปไตยให้แก่บริษัท เมื่อได้รับมอบอำนาจเสร็จเรียบร้อยแล้ว บริษัทก็จะเข้ามาปกครองโดยตรง โดยอาศัยกฎบัตรของบริษัทเป็นกฎข้อบังคับในการปกครองชาวพื้นเมืองและเจ้าหน้าที่ของบริษัท ซึ่งต่อมารัฐบาลอังกฤษก็ได้เข้ามารับมอบอำนาจปกครองดินแดนนั้น ๆ ต่อจากบริษัท และตั้งแต่นั้นมารัฐบาลอังกฤษที่กรุงลอนดอนก็ได้เข้ามาปกครองอาณานิคมทางตะวันออกโดยตรง ในแอฟริกากลางก็เช่นเดียวกับแอฟริกาตะวันออก คือ บริษัทได้เข้ามาปกครองก่อนแล้วต่อมารัฐบาลอังกฤษจึงเข้ามาปกครองต่อจากบริษัท (ในศตวรรษที่ 19) ส่วนในแอฟริกาใตีก่อนที่อังกฤษจะได้เข้าปกครองดินแดนในส่วนที่เป็นของอังกฤษในแอฟริกาใต้นั้น อังกฤษต้องผ่านการสู้รบกับชาวฮอลันดาหรือพวกบัวร์เป็นเวลาหลายปีกว่าจะได้ดินแดนดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอย่างสมบูรณ์

ครั้งแรกเมื่ออังกฤษได้เข้ามายึดครองดินแดนต่าง ๆ นั้น อังกฤษได้ใช้ทหารปกครองดูแลก่อนในระยะเริ่มแรก แต่ต่อมาหลังจากที่เหตุการณ์ภายในดินแดนนั้น ๆ มีความสงบดีแล้ว อังกฤษก็ได้ส่งข้าหลวง (governor) ซึ่งเป็นชาวอังกฤษจากเมืองหลวง (กรุงลอนดอน) เข้ามาปกครองหรือดูแลในนามของรัฐบาลอังกฤษ ในการปกครองอาณานิคมของอังกฤษนั้นอังกฤษจะแบ่งแยกการปกครอง

ออกเป็นแต่ละดินแดน⁽⁸⁾ ข้าหลวง (governor) จะบริหารงานดินแดนอาณานิคมของตนโดยอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของเลขาธิการอาณานิคม (the Secretary of State for Colonies) ซึ่งทำงานอยู่ในกระทรวงอาณานิคมโดยขึ้นตรงกับรัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคม เมื่อรัฐมนตรีรับนโยบายหรือคำสั่งจากรัฐบาลอังกฤษก็จะนำมามอบให้แก่ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาสั่งงานกันต่อ ๆ มาตามสายลี้ดบังคับบัญชา สถาบันที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของข้าหลวง คือ สภานิติบัญญัติและสภการบริหารซึ่งสมาชิกได้รับการแต่งตั้งจากข้าหลวง โดยทำหน้าที่ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ข้าหลวง ข้าหลวงและสภานิติบัญญัติจะเป็นผู้ร่างกฎหมายและกฎข้อบังคับของแต่ละอาณานิคมเอง โดยพิจารณาจากความจำเป็นของดินแดนนั้น ๆ แต่จะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ของกฎหมายแบบอังกฤษอยู่ และก่อนที่กฎหมายจะถูกนำมาใช้จะต้องส่งไปยังเลขาธิการอาณานิคมในกรุงลอนดอนเสียก่อนเพื่อขออนุมัติให้นำมาใช้ แต่ถ้าหากเลขาธิการอาณานิคมพบว่ากฎข้อบังคับหรือกฎหมายฉบับนั้นมีบางสิ่งที่ไม่เหมือนกฎหมายอื่น เลขาธิการอาณานิคมก็อาจจะสั่งให้แก้ไขหรือยกเลิกกฎหมายฉบับนั้นเสีย ดังนั้น จึงมักจะพบว่ากฎหมายหลายฉบับของอาณานิคมของอังกฤษมีรากฐานบนหลักการเดียวกัน

ในแต่ละอาณานิคมจะแบ่งโครงสร้างการปกครองออกเป็นจังหวัด (provinces) และตำบล (districts) แต่ละจังหวัดจะมีข้าหลวงจังหวัด (provincial governor) ซึ่งจะทำหน้าที่ดูแลกิจการต่าง ๆ ภายในจังหวัด ส่วนตำบล (districts) จะมีข้าหลวงตำบลหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งจะร่วมงานกับจังหวัดและอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของข้าหลวงจังหวัด แต่ละตำบลหรือจังหวัดจะมีผู้นำของตำบลหรือผู้นำของจังหวัด ซึ่งอาจจะป็นหัวหน้าเผ่า หรือกษัตริย์ (ของรัฐภายในอาณานิคมนั้น) ซึ่งหัวหน้าตามประเพณีของท้องถิ่นจะทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นของตนภายใต้การดูแลของข้าหลวงจังหวัดหรือข้าหลวงตำบลหรือเจ้าหน้าที่ตำบล กษัตริย์หรือหัวหน้าและสภาชนชั้นผู้นำจะมีหน้าที่และอำนาจในการออกกฎข้อบังคับท้องถิ่น มีอำนาจในการตัดสินคดีในคดีพิเศษ และการพัฒนาโครงการของสหภาพ⁽⁹⁾ จะเห็นได้ว่าในด้าน

---

⁸ ในระหว่าง ปีค.ศ. 1820-1821 ในอัฟริกาตะวันตก อังกฤษได้พยายามที่จะบริหารงานจากศูนย์กลางที่เดียวกัน โดยใช้เมือง Freetown เป็นศูนย์กลางการบริหารงานของ Gambia และ Gold Coast แต่ในไม่ช้าก็ต้องเลิกไปเนื่องจากไม่เป็นที่พอใจ ต่อมาในปีค.ศ. 1865 อังกฤษก็ได้พยายามใช้ Lagos เป็นศูนย์กลางการบริหารของ Gold Coast, Sierra Leone และ Gambia อีก แต่ในที่สุดก็ล้มเหลวเช่นกัน อังกฤษจึงเล็งล้มความตั้งใจที่จะใช้ศูนย์กลางเดียวปกครองหลายดินแดนและเปลี่ยนไปใช้วิธีการปกครองแยกออกจากกันของแต่ละดินแดน ให้ดูรายละเอียดจาก E.A. Ayandele and Other, *The Growth of the African Civilization : The Making of Modern African* : Vol 2 : The Late Nineteenth Century of the Present Day (New York : Humanities Press. 1971), p. 158.

⁹ Adu Boahen, *Topics in West African History* (London : Longman Group, 1970), pp. 135-136.

การปกครองท้องถิ่นอังกฤษได้ให้ท้องถิ่นนั้นมีการปกครองด้วยตัวเอง (Self-government) แต่อย่างไรก็ตามในบางท้องถิ่นเนื่องจากความยุ่งยากและสับสน อังกฤษจึงแต่งตั้งหัวหน้าขึ้นเองโดยไม่ใช้หัวหน้าตามประเพณีซึ่งบางครั้งการกระทำเช่นนี้นำไปสู่ความผิดพลาดของอังกฤษ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญเป็นพิเศษของระบบการปกครองของอังกฤษในอาณานิคมซึ่งเป็นความสำเร็จที่อังกฤษได้รับจากการปกครองท้องถิ่นกล่าวคือ อังกฤษได้กำจัดสิทธิพิเศษของประชาชนที่เกิดใหม่ไม่ให้ถือว่าเป็นเชื้อสายของกษัตริย์หรือเป็นกษัตริย์หรือเป็นชนชั้นหัวหน้าโดยกำเนิด แต่อังกฤษได้สร้างชนชั้นนำใหม่ขึ้นซึ่งเป็นชนชั้นกลางโดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องชี้หน้า⁽¹⁰⁾

นโยบายในการปกครองในอาณานิคมของอังกฤษ

ในการปกครองอาณานิคมของอังกฤษ อังกฤษได้นำเอานโยบายการปกครองทางอ้อม (Indirect rule) มาใช้ ซึ่ง นโยบายการปกครองทางอ้อม ดังกล่าว หมายถึงการที่อังกฤษปกครองอาณานิคมโดยมอบให้หัวหน้าชาวพื้นเมืองซึ่งอาจจะเป็นกษัตริย์ หัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าตามประเพณีมีหน้าที่รับผิดชอบปกครองคนที่อยู่ในบริเวณที่ตนรับผิดชอบ และดูแลมาช้านานก่อนที่อังกฤษจะเข้ามาปกครอง และหัวหน้าเหล่านี้จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่อังกฤษที่ถูกส่งเข้ามาดูแลในดินแดนนั้น ๆ ในนามของรัฐบาลอังกฤษ

ในนโยบายการปกครองทางอ้อม (Indirect rule) บุคคลที่เป็นผู้นำเอานโยบายนี้มาใช้ คือ Sir Frederick Lugard ผู้ซึ่งรับผิดชอบดินแดนอารักขาทางตอนเหนือของไนจีเรีย (Nigeria) ในปีค.ศ. ๑๙๐๐ Lugard ได้นำนโยบายทางอ้อมมาใช้ในตอนเหนือของไนจีเรียเป็นครั้งแรก ในขณะที่เขาเป็นข้าหลวง (governor) ปกครองดินแดนส่วนนั้นอยู่ ต่อมานโยบายนี้ก็ได้นำมาใช้เป็นมาตรฐานการปกครองของอังกฤษในอาณานิคมอัฟริกาตะวันตกของอังกฤษ ระหว่างหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และหลังจากที่ Lugard ออกจากตำแหน่งข้าหลวงของอังกฤษและได้เขียนเรื่องนโยบายการปกครองทางอ้อม (Indirect Rule) ไว้ในหนังสือชื่อ Lugard's Dual Mandate ซึ่งได้ตีพิมพ์ในปี 1920 ตั้งแต่นั้นมาแนวความคิดดังกล่าวของ Lugard ก็ถูกนำมาใช้เป็นอุดมการณ์หรือแนวความคิดในนโยบายการปกครองอาณานิคมอัฟริกาของเจ้าหน้าที่อังกฤษ⁽¹¹⁾

สาเหตุที่อังกฤษได้นำเอานโยบายการปกครองทางอ้อมมาใช้

ประการแรก อังกฤษมีความเชื่อว่าวัฒนธรรมและสถาบันทางสังคมของพวกตนดีที่สุดในโลก แต่ชาวอังกฤษก็เชื่อว่าชาวอัฟริกาซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของพวกตนมีความล้าหลังถึงขั้นที่ว่า

¹⁰Ibid., p. 136.

¹¹P.C. Lloyd, *Africa in Social Change* (London : Penguin Books, 1972), p. 60.

พวกชาวอัฟริกันเหล่านั้นไม่สามารถที่จะได้รับประโยชน์จากการแนะนำอย่างเต็มที่ของเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษ ซึ่งต้องการที่จะให้ชาวอัฟริกันทำตามจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสถาบันที่ล้าสมัยให้เป็นไปตามแบบอย่างของอังกฤษ และถ้าหากพวกตนจะพยายามใช้กำลังบังคับให้ชาวอัฟริกันยอมรับระบบการเมืองของอังกฤษการกระทำดังกล่าวก็จะนำไปสู่ความวุ่นวายในสังคมนั้นหรืออังกฤษอาจจะต้องสูญเสียการมีอำนาจในอาณานิคมอัฟริกาไปในที่สุด เพราะจะถูกต่อต้านอย่างรุนแรงจากชาวอาณานิคมอัฟริกา แต่ในเวลาเดียวกันอังกฤษก็มีความคิดว่าชาวอัฟริกาควรที่จะได้รับการแนะนำความคิดที่ทันสมัย ซึ่งเป็นแบบการปกครองของอังกฤษ อังกฤษจึงคิดว่าพวกตนจะใช้วิธีที่ดำรงความหลากหลายของสถาบันพื้นเมืองชาวอัฟริกาและปกครองอัฟริกาโดยผ่านหัวหน้าทางประเพณีของเขา และจะต้องไม่ทำลายวัฒนธรรมและสังคมของชาวอัฟริกันอีกด้วย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของอังกฤษจะต้องฝึกหัดให้ชาวอัฟริกันรู้ว่าการบูชาวิญญาณ ความคิดเกี่ยวกับทาส และการเป็นทาส การฆ่าสิ่งเป็นของคู่กันเป็นสิ่งที่ควรที่จะเลิกเสีย และหลังจากการปฏิรูปลักษณะเหล่านี้ชาวอัฟริกันก็จะเกิดความคิดใหม่เกี่ยวกับการปกครอง และได้พัฒนาสิ่งที่ได้รับการแนะนำที่ละเล็กละน้อยในสังคมอัฟริกาซึ่งก็ยังคงเหลือระบบประเพณีที่ไม่เป็นอันตรายสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์⁽¹²⁾

ประการที่สอง เนื่องจากอังกฤษพบว่าพวกตนไม่มีคนเพียงพอที่จะบังคับประชาชนชาวอัฟริกันภายใต้การปกครองของตนในทุกพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเห็นได้จากตัวอย่างในไนจีเรีย-ตอนเหนือ เจ้าหน้าที่อังกฤษมีเพียง 9 คนเท่านั้น แต่ควบคุมดูแลประชาชนถึง 20 ล้านคน⁽¹³⁾ รัฐบาลอังกฤษเองก็ไม่ได้เตรียมเงินจำนวนมากไว้สำหรับจ้างชาวอังกฤษให้มาทำงานในอัฟริกา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ปกครองทางประเพณี (traditional rulers) ทำหน้าที่ปกครองดูแลแทนตน

ประการที่สาม เนื่องจากความพอใจในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาวอังกฤษ ดังนั้นอังกฤษจึงต้องการเพียงดินแดนสำหรับสร้างตลาดสินค้าและสนับสนุนให้ชาวอาณานิคมผลิตวัตถุดิบที่ซึ่งพวกตนต้องการเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องเลิกล้มทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของชาวอัฟริกันอังกฤษจึงต้องตัดสินใจว่าจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยตัวเองมากเกินไปกว่าความจำเป็นในกิจการการปกครองอาณานิคมของตน⁽¹⁴⁾

ประการที่สี่ อังกฤษเชื่อว่าชาวอัฟริกันไม่สามารถที่จะกลายเป็นชาวอังกฤษผิวดำได้ การที่พวกเขาพยายามจะเลียนแบบพฤติกรรมของชาวอังกฤษเป็นสิ่งที่น่าขบขัน ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงควร

¹² Ayandele and Others, *op. cit.*, p. 157.

¹³ Amirudha Gupta, *Government and Politics in Africa* (Delhi : Vikas Publishing House, 1975), p. 12.

¹⁴ Ayandele and Others, *op. cit.*, p. 157.

ที่จะพัฒนาด้วยวัฒนธรรมของพวกเขาเอง ฉะนั้น การที่อังกฤษจะเข้ามาปกครองโดยตรงและใช้วิธีบีบบังคับให้ชาวอัฟริกาทำตามความประสงค์ของอังกฤษนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะทำเป็นอย่างยิ่ง⁽¹⁵⁾

นโยบายทางอ้อม (Indirect Rule) ที่อังกฤษใช้ในอาณานิคมอัฟริกาของอังกฤษแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ .

1. แบบ Paternalism
2. แบบ Identity

• แบบ Paternalism หรือแบบพ่อปกครองลูก

การปกครองแบบนี้อาณานิคมอัฟริกาจะถูกปกครองโดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ของอังกฤษ ซึ่งมีข้าหลวงเป็นหัวหน้า หัวหน้าชาวพื้นเมืองชาวอัฟริกันจะต้องขึ้นตรงต่อเจ้าหน้าที่อังกฤษตามระดับสายบังคับบัญชาและรับเงินเดือนจากรัฐบาลอังกฤษ อำนาจพื้นเมืองเป็นของหัวหน้าตามประเพณี อังกฤษเพียงแต่วางแผนนโยบายทั่ว ๆ ไป แต่รายละเอียดการปกครองเป็นอำนาจการตัดสินใจของหัวหน้าเผ่าหรือกษัตริย์ และหัวหน้าเหล่านี้จะเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บภาษีและจัดเตรียมการบริการแก่ประชาชน อังกฤษจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำดูแลการปกครองของหัวหน้าตามประเพณีและจะรับคำร้องเรียนในเรื่องต่าง ๆ ของหัวหน้าเหล่านั้น โดยจะจัดการให้เป็นไปตามความต้องการ รวมทั้งคอยตรวจสอบว่าหัวหน้าเหล่านั้นปกครองตามความยุติธรรมหรือไม่ นอกจากนี้อังกฤษได้ใช้วิธีเสนอหรือมอบหมายจุดมุ่งหมายของตนผ่านทางผู้ปกครองของชาวพื้นเมืองและอังกฤษยังได้สนับสนุนการพัฒนาทางด้านสวัสดิการทางสังคมและทางด้านเศรษฐกิจอีกด้วย วิธีการปกครองทางอ้อมแบบ Paternalism นั้น อังกฤษได้นำมาใช้ในบางดินแดนของอาณานิคมบางแห่ง เช่น ในอุกันดา (Uganda) ในช่วงระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยอังกฤษได้มอบอำนาจพื้นเมืองให้แก่กษัตริย์ Kabaka Mutisa II และได้ให้แต่ละตำบลมีหัวหน้าชาวพื้นเมือง โดยขยายอำนาจหน้าที่ของ *สภาหัวหน้า* ซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ มอบอำนาจทางการศาลให้แก่ชาวพื้นเมืองรวมทั้งให้หัวหน้าเหล่านั้นปกครองท้องถิ่นของตนโดยรับผิดชอบต่อสภาท้องถิ่นของตน เช่นสภาตำบล⁽¹⁶⁾ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปกครองแบบนี้อังกฤษเปรียบเสมือนผู้พิทักษ์ชาวอัฟริกันนั่นเอง

แบบ Identity หรือแบบที่คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชาวอัฟริกัน

การปกครองทางอ้อมของอังกฤษแบบนี้อังกฤษได้เน้นการใช้กฎหมายทางประเพณีอย่างมาก และใช้สถาบันทางพื้นเมืองเป็นกลไกในการปกครองสนับสนุนประชาชนชาวอัฟริกันให้คงไว้ซึ่งรูปแบบ

¹⁵Lloyd, *op. cit.*, p. 60.

¹⁶Robert W. July, *A History of the African People* (New York : Charies Scribner's sons. 1970), p. 408.

ของการปกครองตามประเพณีผู้ปกครองพื้นเมืองจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บภาษีของท้องถิ่น โดยตรง และรายได้ทั้งหมดที่ได้จากการเก็บภาษีหรือจากค่าเช่าที่ดินของพวกที่อพยพเข้ามาอยู่ในท้องถิ่น นั้น หรือค่าธรรมเนียมที่บริษัทเหมืองแร่ให้แก่ผู้ปกครองหรือรายได้จากอากรในเรื่องหรือกิจการต่าง ๆ จะถูกนำเข้าคลังของท้องถิ่นนั่นเอง โดยไม่ต้องจัดส่งไปยังอังกฤษและไม่ต้องถูกตรวจตราจากเจ้าหน้าที่ของอังกฤษ⁽¹⁷⁾ อังกฤษไม่ได้ให้เงินช่วยเหลือในการบริหารท้องถิ่นนั้น ๆ การบริหารท้องถิ่นผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องอาศัยเงินจากรายได้ดังกล่าว ส่วนทางด้านการศึกษาและการออกกฎหมายตกอยู่ในมือของผู้ปกครองพื้นเมือง ผู้ปกครองดังกล่าวอาจจะบังคับให้ประชาชนทำงานตามที่ต้องการได้ การบริหารอาณานิคมของเจ้าหน้าที่ของอังกฤษมีข้อผูกพันเพียงป้องกันมิให้ผู้ปกครองตามประเพณีใช้อำนาจจนเกินขอบเขตจนกระทั่งประชาชนได้รับความเดือดร้อน ผู้ปกครองพื้นเมืองจะดำเนินการปกครองโดยขอความเห็นจากเจ้าหน้าที่อังกฤษ แต่ไม่ต้องขึ้นตรงต่อและรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่เหล่านั้น จะเห็นได้ว่าการปกครองท้องถิ่นแบบนี้ก็คือการปกครองตนเองนั่นเอง ซึ่งการปกครองแบบนี้จะนำมาใช้ในท้องถิ่นที่มีสถาบันปกครองตามประเพณีแข็งแกร่งอย่างมาก เช่น ทางตอนเหนือของไนจีเรีย (Northern Nigeria) ซึ่งบทบาทของเจ้าซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม (emir) ทางประเพณีมีมากจนกลายเป็นเอกราชปไตย (Autocracy) แต่อย่างไรก็ตามอังกฤษก็จำเป็นต้องใช้วิธีดังกล่าวข้างต้นในบริเวณแถบนี้เพื่อความสะดวกและเป็นการปรองดองกับชาวพื้นเมือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอังกฤษได้เป็นผู้มีส่วนสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ระบบการปกครองแบบพื้นเมือง ซึ่งมีผลต่อมาในปัจจุบันโดยมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น⁽¹⁸⁾

การใช้นโยบายการปกครองทางอ้อมในทางปฏิบัติ

ถ้าหากพิจารณาจากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการปกครองอาณานิคมของอังกฤษเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจ (decentralization) แต่อย่างไรก็ตามในบางท้องถิ่นที่ไม่มีหัวหน้าตามประเพณีที่แท้จริง การปกครองทางอ้อมก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้จำเป็นต้องใช้ทางปกครองทางตรงแทน เช่นรัฐที่ใหญ่ ๆ ต้องกำหนดแผนการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (centralization) เข้ามาแทนที่และมีกาแต่งตั้งหัวหน้าเข้าทำการปกครองบริเวณแถบนั้น

เนื่องจากในการปกครองอาณานิคมโดยทางอ้อมอังกฤษได้วางขีดจำกัดในทางศาลของชาวพื้นเมืองและอำนาจทางการเมืองของการปกครองแบบประเพณีจึงทำให้การปกครองทางอ้อมไม่สามารถ

¹⁷ในปีค.ศ. 1939 ได้มีการออกกฎหมายกำหนดให้การคลังอยู่ภายใต้การควบคุมของการบริหารอาณานิคมและการปกครองตนเองของชาวพื้นเมืองก็ถูกเปลี่ยนเป็นการปกครองท้องถิ่นในตอนปลายปีระหว่าง ปี ค.ศ. 1940 ดูจาก Lloyd, *op. cit.* p. 61.

¹⁸Lloyd, *op. cit.*, p. 64.

ที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างสมบูรณ์ในการรักษาอำนาจทางประเพณีของชาวอัฟริกัน อำนาจของหัวหน้าทางประเพณีไม่ได้ยาวนานถึงที่สุด หัวหน้า (เช่นหัวหน้าเผ่า) ต้องอยู่ภายใต้บังคับหรืออยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของตำบล (อังกฤษแต่งตั้งจากชาวยุโรปหรือชาวอังกฤษ) อำนาจของหัวหน้าทางประเพณีจะถูกเขาจะกร่อนไปที่ละเล็กละน้อยและอำนาจทางประเพณีของหัวหน้าพื้นเมืองจะคงอยู่ต่อไปหรือไม่ก็ต้องขึ้นอยู่กับการณ์ของอังกฤษและเมื่ออังกฤษเห็นว่าไม่เหมาะสมหรือมีความจำเป็นก็จะปลดหัวหน้าเดิมและเปลี่ยนอำนาจไปสู่อีกคนหนึ่ง หัวหน้าประเพณีจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของอังกฤษผู้ใดไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกฆ่าหรือถูกเนรเทศหรือถูกปลดออก ซึ่งเป็นสิ่งที่หัวหน้าเหล่านั้นเกรงกลัวมาก ทำให้จำเป็นต้องปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายหรือความปรารถนาของอังกฤษ หัวหน้าจะถูกบังคับโดยแบบต่าง ๆ กัน เช่น กฎหมายอาณานิคม การเกณฑ์แรงงาน การเก็บภาษี ดังนั้นหัวหน้าเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนกลายเป็นตัวแทนของผู้บริหารของอาณานิคม และถ้าท้องถิ่นใดประชาชนต้องการเปลี่ยนหัวหน้าทางประเพณีไปสู่การเลือกหัวหน้าใหม่ที่ไม่ใช่หัวหน้าทางประเพณีโอกาสที่จะทำลายอำนาจทางประเพณีก็มีมากยิ่งขึ้นซึ่งเท่ากับว่าอังกฤษได้ช่วยเปลี่ยนจากอำนาจเผด็จการของหัวหน้าไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าในทางปฏิบัติแล้ว การปกครองทางอ้อมไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างสมบูรณ์ตามทฤษฎีในทุกดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ บางดินแดนการปกครองทางอ้อมก็ถูกเปลี่ยนเป็นการปกครองทางตรงในที่สุด โดยอังกฤษส่งคนของตัวเองเข้ามาปกครองโดยตรงบางท้องถิ่นก็อาจให้ชาวพื้นเมืองปกครองตนเองซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสภาวะหรือความเป็นไปของสังคมนั้น ๆ อีกด้วย และในที่สุดอำนาจทางประเพณีของหัวหน้าเผ่าหรือเจ้าก็ถูกทำลายไป แต่อย่างไรก็ตามความยึดถือในระบบเผ่าของชาวอัฟริกันก็ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบันนี้⁽¹⁹⁾

อย่างไรก็ดีการใช้นโยบายทางอ้อมของอังกฤษในบางดินแดนหรือในบางท้องถิ่นทำให้ชาวอัฟริกันพื้นเมืองได้รับประโยชน์จากการรู้จักปกครองตนเองในวันข้างหน้า เมื่อดินแดนของตนได้รับเอกราช

การพัฒนาทางด้านการเมือง

ขั้นตอนของกรวิวัฒนาการการเมืองและการบริหารอาณานิคมของอังกฤษ

เมื่อรัฐบาลอังกฤษเข้ามาปกครองดินแดนในอัฟริกัน ข้าหลวงอังกฤษในดินแดนของทุกภาคของอาณานิคมของอังกฤษในอัฟริกาได้ตั้งสถานิติบัญญัติและสภาบริหาร เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยให้

---

¹⁹Immanuel Wallerstein, *Africa : The politics of Independence* (New York : A Division of Randon House, 1961), pp. 42-43.

คำปรึกษาแก่ข้าหลวง ในสหภาพบริหารและสหภาพนิติบัญญัติได้มีการพัฒนาการแต่งตั้งและเลือกตั้งเป็นระยะ ๆ ตามตารางที่ 2 ในระยะแรกผู้ซึ่งเป็นสมาชิกในสหภาพนิติบัญญัติและสหภาพบริหารจะเป็นชาวอังกฤษหรือชาวยุโรปล้วน ซึ่งเป็นข้าราชการได้รับการแต่งตั้งจากข้าหลวง ต่อมาที่นั่งในสภาทั้งสองก็ได้เพิ่มจำนวนสมาชิกผู้ที่ไม่ได้เป็นข้าราชการเข้าไปด้วย แต่พวกนี้ก็ได้มีบทบาทอะไรมาบ้าง จนกระทั่งเมื่อชาวอัฟริกันได้รับการศึกษาดีขึ้น อังกฤษก็ได้มีนโยบายเพิ่มจำนวนชาวอัฟริกันที่มีการศึกษาเหล่านี้ให้เป็นสมาชิกในสภาทั้ง 2 โดยค่อย ๆ เพิ่มทีละเล็กละน้อยจนในที่สุดอำนาจทางด้านบริหารในสหภาพบริหารก็ตกอยู่ในมือของชาวอัฟริกัน ชาวอัฟริกันจึงมีโอกาสที่จะบริหารงานในดินแดนของตน โดยมีอำนาจในการตัดสินใจต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ชาวอัฟริกันได้อำนาจบริหารอย่างสมบูรณ์ ชาวอัฟริกันก็ยังไม่ได้อำนาจทางการเมืองในสหภาพนิติบัญญัติอย่างสมบูรณ์คือสมาชิกของสภายังได้รับการแต่งตั้งอยู่ จนกระทั่งรัฐบาลอังกฤษเห็นว่าชาวอัฟริกันมีความสามารถในการปกครองอย่างดีแล้ว และสามารถจะนำประเทศของตนหลังจากได้รับเอกราชไปสู่ความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าได้แล้วก็ค่อย ๆ มอบอำนาจทางการเมืองให้ โดยให้ชาวอัฟริกันเลือกผู้แทนของตนเอง เพื่อเข้าเป็นสมาชิกในสหภาพนิติบัญญัติ ดังนั้น ชาวอัฟริกันบางกลุ่มจึงมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองขึ้นเพื่อที่จะเข้าแข่งขันในการเลือกตั้ง และพรรคใดที่ได้รับการเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากจากประชาชนก็จะได้อำนาจบริหารและคุมเสียงข้างมากในสภาในเวลาเดียวกัน โดยหัวหน้าพรรคเสียงข้างมากก็จะได้เป็นผู้นำในคณะรัฐมนตรีตามระบบอังกฤษ ดังนั้นพรรคการเมืองในดินแดนอาณานิคมของอังกฤษจึงได้เริ่มเกิดขึ้นและมีการพัฒนาตั้งแต่นั้นมา

ในช่วงนี้อาณานิคมของอังกฤษในอัฟริกาได้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ภายใต้การยินยอมของสภาอังกฤษซึ่งทำให้ชาวอัฟริกาได้มีรัฐบาลปกครองตนเอง (Self Government) และเมื่อชาวอังกฤษเห็นว่าชาวอัฟริกันซึ่งได้รับอำนาจทั้งทางการบริหารและการเมือง สามารถรู้จักปกครองด้วยตนเองอย่างดีแล้วก็ให้เอกราชในที่สุด กล่าวได้ว่า การที่อังกฤษผ่านขั้นตอนตามกระบวนการเหล่านี้ อังกฤษจำเป็นต้องอาศัยวิธีการเจรจาเป็นสำคัญ และเป็นผู้กำหนดกระบวนการต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีการประชุมโต๊ะกลมกับหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ การให้รัฐธรรมนูญแก่ชาวอัฟริกันก็อาศัยสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการชักจูงหัวหน้าลุ่มหัวหน้าเผ่าที่ประชุมให้เห็นพ้องด้วยกับข้อเสนอของรัฐบาลอังกฤษเสมอ⁽²⁰⁾

²⁰คีโรตม์ ภาคสุวรรณ, *อัฟริกา : การเมืองและนโยบายต่างประเทศ* (พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519),

ตารางที่ 2

การวิวัฒนาการการเมืองและการบริหารของอาณานิคมของอังกฤษ

สหภาพบริหาร	สถานติบัญญัติ
ระยะแรก ชาวอังกฤษล้วน (ไม่ใช่ข้าราชการ) หรือชาวยุโรป+อังกฤษ	ระยะแรก ชาวอังกฤษล้วน (ไม่ใช่ข้าราชการ) หรือชาวยุโรป+อังกฤษ
ระยะที่ 2 ชาวอังกฤษหรือชาวยุโรป ทั้งข้าราชการ และไม่ใช่ข้าราชการ หรือชาวยุโรป+ชาวแอฟริกัน หรือชาวยุโรป+ชาวเอเชียหรือชาวอาหรับ	ระยะที่ 2 ชาวอังกฤษหรือชาวยุโรปทั้งข้าราชการ และไม่ใช่ข้าราชการ ชาวยุโรป+ชาวแอฟริกัน หรือชาวยุโรป+ชาวเอเชียและชาวอาหรับ
ระยะที่ 3 ชาวแอฟริกัน (แต่งตั้ง) หรือชาวเอเชีย+ชาวอาหรับ	ระยะที่ 3 ชาวแอฟริกัน (แต่งตั้ง) หรือชาวเอเชีย+ชาวอาหรับ
ระยะที่ 4 ชาวแอฟริกัน (เลือกตั้ง)	ระยะที่ 4 ชาวแอฟริกัน (เลือกตั้ง)

การพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการศึกษา

เมื่ออังกฤษได้เข้ามาปกครองอาณานิคม อังกฤษได้ให้ข้าหลวงที่เข้ามาปกครองและดูแลดินแดนต่าง ๆ ส่งเสริมทางด้านการศึกษา ส่วนมากแล้วพวกมิชชันนารีจะเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนและให้การศึกษาตามแบบฉบับตะวันตกแก่ชาวแอฟริกันโดยได้มีการตั้งโรงเรียนมัธยมและโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น และต่อมาได้มีการดำเนินการถึงขั้นมหาวิทยาลัย ชาวแอฟริกันที่มีความสามารถก็จะได้รับการส่งเสริมให้ไปเรียนต่อยังกรุงลอนดอน โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในการสอนก็จะได้รับเงินช่วยเหลือจากอังกฤษ ดังนั้น การที่อังกฤษได้สนับสนุนการศึกษาดังกล่าวทำให้ชาวแอฟริกันได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบตะวันตกไปโดยปริยายโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการบีบบังคับ ชาวแอฟริกันที่ถูกส่งไปเรียนยังอังกฤษได้ไปเห็นความเจริญของโลกที่มีอารยธรรมแปลกกว่าตน เห็นชาวอังกฤษมีสิทธิเสรีภาพ ดังนั้น เมื่อเรียนจบกลับมาถิ่นฐานเดิมของตนจึงพยายามอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้นำในการนำประเทศของตนไปสู่ความมีเอกราชในที่สุด

ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

อังกฤษได้ส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ โดยแนะนำวิธีการเกษตรกรรมแบบทันสมัยให้ซึ่งทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม เช่น อังกฤษได้ส่งเสริมการปลูกโกโก้ใน Gold Coast จนกระทั่งในปัจจุบัน Ghana (Gold Coast) เป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในการส่งออกโกโก้เป็นสินค้าออก นอกจากนี้อังกฤษยังได้ส่งเสริมให้อาณานิคมในดินแดนอื่น ๆ ปลูกฝ้าย, กาแฟ, กล้วย, สับปะรด, ยางพารา, มะพร้าว, ไม้สัก อีกด้วย อังกฤษได้สนับสนุนการเกษตรกรรม โดยห้ามชาวยุโรปปลูกพืชผลซึ่งมีผลทำให้ที่ดินสำหรับเพาะปลูกและการผลิตพืชผลตกอยู่ในมือชาวอัฟริกัน อังกฤษยังได้ส่งเสริมให้มีการทำเหมืองแร่ เช่น เหมืองแร่, ถ่านหิน, แมงกานีส, เพชร, ทอง เป็นต้น ชาวอัฟริกันในประเทศเหล่านั้น ได้ส่งแร่เหล่านี้เป็นสินค้าออก ซึ่งมีผลทำให้เศรษฐกิจ อาณานิคมดีขึ้น อังกฤษยังได้สร้างทางคมนาคม เช่น ทางรถยนต์ ทางรถไฟ ท่าเรือ เพื่อเป็นเส้นทางทำให้เกิดความสะดวกในการขนส่งสินค้าและช่วยให้ประชาชนจากเมืองหนึ่งเดินทางไปยังอีกเมืองหนึ่งได้ ซึ่งก่อนหน้าที่อังกฤษจะเข้ามาปกครองประชาชนแต่ละเมือง และที่อยู่ต่างภาคกันไม่สามารถติดต่อกันได้ ผลจากการสร้างทางคมนาคมทำให้ประชาชนอพยพจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองและใช้ชีวิตแบบชาวเมือง ทำให้วิถีชีวิตของชาวอเมริกันเปลี่ยนไปจากเดิม อังกฤษยังได้ส่งเสริมให้มีการสร้างโรงพยาบาล ไอศุกศาลา พัฒนาทางด้านการศึกษาโดยสอนให้ชาวพื้นเมืองรู้จักวิชาชีพที่ทันสมัย และฝึกหัดด้านการรักษาคนไข้ให้แก่ชาวอัฟริกันทำให้ชาวอัฟริกันลดอัตราการตายจากโรคภัยไข้เจ็บได้เป็นอันมาก

การช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ของอังกฤษที่ให้แก่อาณานิคมนั้นจะเห็นได้จากตัวอย่างโครงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนวัฒนธรรม เช่น ระหว่างปี ค.ศ. 1946-1955 ได้มีพระราชบัญญัติ "Development and Welfare Act ของอังกฤษซึ่งออกในปี ค.ศ. 1945 ได้ให้งบประมาณแก่อาณานิคมมากถึง 210 ล้านปอนด์²¹ และยังได้ให้ความช่วยเหลืออีกหลายครั้งในระยะต่อมาภายใต้ "British Colonial Development and Welfare Fund"²² นอกจากนี้อังกฤษยังได้นำเอาระบบเงินตราของอังกฤษมาใช้ในอาณานิคมอัฟริกาอีกด้วย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการที่อังกฤษเข้ามาปกครองอาณานิคมนั้น นอกเหนือจากการที่ชาวอังกฤษได้เข้ามาครอบงำผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแล้วอังกฤษยังได้นำความเจริญทางด้านต่าง ๆ มาสู่อาณานิคมของตนในอัฟริกาเป็นอันมาก ในปัจจุบันดินแดนอาณานิคมของอังกฤษได้รับเอกราชไปหมดแล้ว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอัฟริกากับอังกฤษยังคงมีอยู่ต่อไป โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ

²¹ Roland Oliver and Anthony Atmore, *Africa Since 1800* (Cambridge : University Press, 1972), p. 215.

²² Vermon Mckay, *Africa in World Politics* (New York : Harper & Row Publishers, 1963), p. 197.

การปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสในอัฟริกา

ตอนปลายศตวรรษที่ 19 ฝรั่งเศสได้เข้ามาครอบครองดินแดนต่าง ๆ ในอัฟริกาตะวันตก และทางอิเควเตอร์ของอัฟริกาอย่างจริงจัง ในปี ค.ศ. 1875 ฝรั่งเศสได้ส่งนักสำรวจชื่อ Savorgnan de Brazza เข้ามาสำรวจดินแดนภายในระหว่างแม่น้ำ Ogowe และในระยะต่อมาก็ได้เข้าไปสำรวจในพื้นที่อื่น ๆ หลังฝั่งทะเล ปี 1880 ฝรั่งเศสได้ทำสัญญาหลายฉบับกับกษัตริย์และเจ้าผู้ครองนครในดินแดนอิเควเตอร์ของอัฟริกาเพื่อให้ดินแดนเหล่านั้นอยู่ภายใต้อารักขาของฝรั่งเศส ดังนั้น ต่อมาฝรั่งเศสจึงใช้สัญญาเหล่านี้เป็นรากฐานสำหรับการที่จะอ้างว่าดินแดนหลังฝั่งทะเลใกล้เคียงกับท่าเลขของบราซซาวิลล์ (Brazzaville) ทางตอนเหนือข้างสแตนลีย์พูล (Stanly Pool) ซึ่งอยู่ในตอนกลางของคองโก (Middle Congo) เป็นของฝรั่งเศส ในปีค.ศ. 1950 ดินแดนคือ กาบอง (Gabon) คองโกตอนกลาง (Middle Congo) อุบังกีชารี (Ubangi Chari ปัจจุบันคือจักรวรรดิอัฟริกากลาง) และชาด (Chad) ก็ตกอยู่ในความรับผิดชอบของข้าหลวงใหญ่ (governor-general) ที่บราซซาวิลล์ (Brazzaville) และในปีค.ศ. 1910 สหพันธ์รัฐของอิเควเตอร์เรียลอัฟริกาของฝรั่งเศส (Federation of French Equatorial Africa : A.E.F.) ก็ถูกตั้งขึ้น²³ ส่วนทางด้านอัฟริกาตะวันตกหลังจากที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในปีค.ศ. 1879 แล้ว ก็ได้ขยายเข้าไปในดินแดนต่าง ๆ แถบนั้นและในที่สุด เซเนกัล (Senegal) ไวออร์โคสต์ (Ivory Coast) กินี (Guinea) อัปเปอร์วอลตา (Upper Volta) ไนเจอร์ (Niger) มอริตาเนีย (Mauritania) ดาโฮเมย์ (Dahomey) และมาลี (Mali) ก็ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ระหว่างปีค.ศ. 1899 และ ปีค.ศ. 1922 ฝรั่งเศสได้รวมอาณานิคมทั้ง 8 แห่งนี้ เข้าอยู่ในสหพันธ์รัฐของอัฟริกาตะวันตกของฝรั่งเศส (Federation of French West Africa : A.O.F.) โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ดักการ์ (Dakar)²⁴ และมีข้าหลวง (governor general) ซึ่งประจำอยู่เป็นผู้บังคับบัญชาและดูแลอาณานิคมทั้ง 8 แห่งในอัฟริกาตะวันตก

การปกครองอาณานิคมใน French West Africa และ French Equatorial Africa ฝรั่งเศสใช้วิธีการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) โดยมีศูนย์กลางการบังคับบัญชาอยู่ที่กรุงปารีส²⁵ โดยข้าหลวงใหญ่ของสหพันธ์จะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐมนตรีอาณานิคม (Minister of Conlonies) และรัฐมนตรีอาณานิคมจะรับคำสั่งโดยตรงจากรัฐบาลฝรั่งเศส ข้าหลวงใหญ่ของสหพันธ์จะมี สภาการปกครอง (Council of Government) เป็นองค์กรที่ให้คำปรึกษา ดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ ที่อยู่ในสหพันธ์ทั้งสองจะต้องปกครองตามกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่ออกโดยรัฐสภา

²³July, *op. cit.*, p. 477.

²⁴Boahen. *op. cit.*, p. 135.

²⁵ฝรั่งเศสถือว่าอาณานิคมในอัฟริกาเป็นจังหวัดโพ้นทะเล (overseas province)

ฝรั่งเศส ในแต่ละดินแดนจะมี *ข้าหลวง* (governor : หรือเรียกว่าลีเออ (เดอ) ฌ็อง (Linetent) เป็นผู้ปกครองดูแลโดยได้รับความช่วยเหลือแนะนำจาก *สภาบริหาร* (Council of Administration) ข้าหลวงของแต่ละดินแดนจะขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่ (Governor-General) โดยข้าหลวงที่ปกครองดินแดนอาณานิคมที่อยู่ในสหพันธ์อัฟริกาตะวันตกขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่ที่ประจำอยู่ที่ดักการ์ (Dakar) และข้าหลวงที่ปกครองดินแดนอาณานิคมที่อยู่ในสหพันธ์อีควาเตอร์เรียลอัฟริกาขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่ที่ประจำอยู่ที่บราซซาวิลล์ (Brazzaville) ข้าหลวงที่ประจำแต่ละดินแดนจะรับนโยบายหลักใหญ่ ๆ จากข้าหลวงใหญ่แต่ก็สามารถจะตัดสินใจด้วยตนเองในเรื่องพิเศษเล็กน้อยได้เช่นเรื่องรายได้และรายจ่ายของแต่ละดินแดนอาณานิคม

การปกครองท้องถิ่นในอาณานิคมอัฟริกาของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสใช้ระบบการบริหารท้องถิ่นโดยตรง แบ่งแต่ละอาณานิคมออกเป็นภาค (regions) และตำบล (districts) โดยระดับสายบังคับบัญชาแบ่งได้ดังนี้คือ

ระดับจังหวัด หรือที่เรียกว่า เซร์ (เกล) (cercles) มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเรียกว่ากอมมังดัง (Commandant) เป็นผู้บังคับบัญชาโดยขึ้นตรงต่อข้าหลวง (Linetent) แต่ละเซร์ (เกล) ที่ใหญ่ ๆ จะแบ่งเป็นส่วนย่อยเรียกว่า ซับดีวิชัน (Sub-division) มีหัวหน้าซับดีวิชัน (Chief of subdivision) เป็นผู้บังคับบัญชาซึ่งขึ้นตรงต่อกอมมังดัง (Commandant) แต่ละซับดีวิชันแบ่งออกเป็น *ตำบล* เรียกว่า คอนตัน (contons) อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของหัวหน้าชาวอัฟริกัน หัวหน้าพวกนี้จะได้รับการแต่งตั้งจากฝรั่งเศส โดยอาศัยหลักเกณฑ์ความสามารถเป็นบรรทัดฐานไม่ใช่ถือการสืบสายโลหิตของหัวหน้าตามประเพณี²⁶ นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังไม่แบ่งแต่ละคอนตัน (Canton) ออกเป็น *หมู่บ้าน* (Village) ซึ่งมีหัวหน้าหมู่บ้านปกครองอยู่หัวหน้าหมู่บ้านนี้มักจะเป็นหัวหน้าตามประเพณีซึ่งจะรับผิดชอบในการเก็บภาษีที่รัฐบาลฝรั่งเศสเรียกร้องและรักษากฎหมายและคำสั่งจับกุมอาชญากร ช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ หรือความหายนะ เช่นเกิดความแห้งแล้งทำให้ขาดแคลนอาหาร หรือเกิดการรุกรานจากพวกแมลงที่กินพืชผลทำให้ไร่นาเกิดความเสียหาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสนั้นไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าเป็นการปกครองโดยตรงอย่างสมบูรณ์²⁷ แต่ถ้าหากกล่าวว่าเป็นการปกครองทางตรงผลกับการปกครองทางอ้อมก็น่าจะเป็นคำกล่าวที่พอจะฟังได้เพราะว่าฝรั่งเศสได้ปกครองโดยมอบหมายให้ข้าหลวงแต่ละดินแดนปกครองตามคำสั่งของฝรั่งเศส แต่ในท้องถิ่น เช่นในหมู่บ้านฝรั่งเศสได้ให้ชาวอัฟริกันปกครองกันเอง โดยอยู่ภายใต้การแนะนำดูแลจากเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส

²⁶ในระบบการปกครองของฝรั่งเศส ชาวอัฟริกันที่มีการศึกษาจะได้รับตำแหน่งต่าง ๆ และบางคนยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็น Commandants หรือเป็นข้าหลวง (governor) ดูจาก Boahen, *op. cit.* p. 136

²⁷Ayandele and Others, *op. cit.* p. 149.

ต่อมาในปีค.ศ. 1944 ผู้บริหารอาณานิคมของฝรั่งเศสได้มาประชุมกันที่บราซซวิลล์ (Brzaville) ในเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ การประชุมครั้งนี้ได้เปลี่ยนจุดที่สำคัญของนโยบายการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสโดยได้มีการกระตุ้นให้มีการก่อตั้ง *สมัชชา* (assembly) ในแต่ละดินแดนอาณานิคม ซึ่งนำไปสู่รูปการปกครองแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) ความเป็นประชาธิปไตยและโอกาสที่ดินแดนอาณานิคมจะได้รับเอกราช ดังนั้นในเดือนมิถุนายน ปีค.ศ. 1946 สิ่งทีกล่าวมาก็ได้ถูกบรรจุในรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐที่ 5 ฉบับที่ 1946 โดยให้มี *สหภาพฝรั่งเศส* (French Union) ซึ่งประกอบด้วย *สมัชชาสหภาพ* (Assemblé of the Union) ประจำอยู่ที่ปารีสทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ปรึกษาของรัฐบาลฝรั่งเศส²⁸ สมัชชาสหภาพประกอบด้วยผู้แทนชาวฝรั่งเศส (อาจเป็นชาวยุโรปหรือชาวแอฟริกันที่แปลงสัญชาติเป็นฝรั่งเศสก็ได้) และผู้แทนชาวแอฟริกันจำนวนเท่ากันซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยชาวแอฟริกันที่อยู่ในทุกดินแดนอาณานิคมของแอฟริกา และได้มีการขยายตัวแทนของชาวแอฟริกันในรัฐสภาฝรั่งเศสซึ่งก่อนปีค.ศ. 1946 ฝรั่งเศสให้สิทธิเพียง 4 คอมมูนของเซเนกัล (Senegal) เท่านั้น

ในแอฟริกาตะวันตกของฝรั่งเศส (French West Africa) และอิเควเตอร์เรียลแอฟริกาของฝรั่งเศส (French Equatorial Africa) มี *สภาใหญ่* (Grand Council) ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ข้าหลวงใหญ่ (Governor-General) ที่ประจำอยู่ที่ดักการ (Dakar) และบราซซวิลล์ (Brazzville) ในแต่ละดินแดนมี *สภาดินแดน* (Territorial Councils) ทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ข้าหลวงดินแดน (Territorial governor) ในการปกครองดินแดนนั้น ๆ ผู้แทนในสภาดินแดนมาจากการเลือกตั้งโดยชาวแอฟริกัน รัฐธรรมนูญฉบับสหภาพฝรั่งเศส (French Union) ได้ให้ความเป็นพลเมืองแก่ชาวแอฟริกัน ประชาชนที่อยู่ในดินแดนอาณานิคมแอฟริกาของฝรั่งเศสทุกคนเป็นพลเมืองของสหภาพฝรั่งเศสโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นชาวฝรั่งเศส และให้ชาวแอฟริกันมีสิทธิเท่าเทียมกับชาวฝรั่งเศส แต่ในทางปฏิบัติมิได้เป็นดังที่กล่าวข้างต้น ประชาชนในโพ้นทะเลจะได้รับสิทธิพิเศษในการเป็นพลเมืองได้ก็จะต้องอ่านออกเขียนได้ และต้องมีทรัพย์สินสมบัติ ดังนั้นจึงมีประชาชนในโพ้นทะเลเพียง 6,500,000 คนเท่านั้น ที่ได้รับสิทธิพิเศษดังกล่าว และถึงแม้ว่าในแต่ละดินแดนอาณานิคมชาวแอฟริกันจะได้รับสิทธิในการเลือกผู้แทนของสภาดินแดนด้วยตนเอง แต่อำนาจของฝรั่งเศสก็ยังคงเหลืออยู่ โดยฝรั่งเศสปกครองอาณานิคม

---

²⁸อำนาจที่แท้จริงยังอยู่กับรัฐสภาฝรั่งเศส (French parliament) ซึ่งในสภานี้ชาวแอฟริกันที่มีการศึกษาหลายคน ได้มีโอกาสเข้าไปเป็นผู้แทน และได้เรียนรู้การทำงานของกลไกทางการเมืองของฝรั่งเศสชาวแอฟริกันบางคนมีความสามารถสูงถึงขนาดได้รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีและเลขาธิการของรัฐ (Secretaries of State) ซึ่งได้ทำงานใกล้ชิดกับสมาชิกของคณะรัฐบาล ซึ่งชาวแอฟริกันเหล่านี้ต่อมาได้เข้ามามีบทบาทในการตั้งพรรคการเมืองในบ้านเกิดของตนเองในแอฟริกา

ด้วยวิธีการสั่งการและบังคับให้ดินแดนอาณานิคมกระทำตามความต้องการของรัฐบาลจากกรุงปารีส และในสหภาพดินแดน (Territorial Councils) จะต้องไม่ออกกฎหมายที่ขัดแย้งกับความมุ่งหมายหรือความปรารถนาของฝรั่งเศส²⁹

การที่ฝรั่งเศสได้มีการตั้งสหภาพฝรั่งเศส (French Union) ได้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสโดยฝรั่งเศสได้ยกเลิกระบบการบังคับแรงงานและการบังคับชาวพื้นเมืองให้ทำงาน ฝรั่งเศสยังได้นำเอาการศึกษาแบบของฝรั่งเศสและการศึกษาแบบทันสมัยมาเผยแพร่ในแอฟริกา นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังได้อนุญาตให้ชาวอัฟริกันมีวัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองและสามารถนับถือศาสนาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวอัฟริกันได้อีกด้วย³⁰

ในปีค.ศ. 1956 รัฐสภาฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายลัว-กาดร์ (Loi-Cadre) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ต้องการให้อาณานิคมของฝรั่งเศสในแอฟริกามีการปกครองตัวเองมากยิ่งขึ้น กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดอะไรมากนัก แต่เป็นกฎหมายซึ่งสามารถออกคำสั่งให้มีการจัดตั้งกลไกที่จำเป็นในการปกครองในดินแดนอาณานิคม และในการออกคำสั่งหรือกฎหมายในการจัดตั้งกลไกการปกครอง ผู้แทนชาวอัฟริกันจากดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการร่างกฎหมายหรือคำสั่งนั้น ๆ ด้วย ซึ่งเท่ากับว่ากฎหมาย ลัว-กาดร์ ได้เป็นก้าวสำคัญที่นำไปสู่การปกครองตัวเองของชาวอัฟริกัน³¹

ในปีนี้เองที่รูปการปกครองแบบสหพันธ์ในดินแดนแอฟริกาตะวันตกของฝรั่งเศส (French West Africa) และอิเควเตอร์อัฟริกาของฝรั่งเศส (French Equatorial Africa) ถูกยกเลิก ดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสในแอฟริกาทั้งหมดได้รวมตัวกลายเป็น "กลุ่มดินแดน" (Group of Territories) หลายกลุ่ม *สภาใหญ่* (Grand Councils) ที่ถูกจัดตั้งใน 2 สหพันธ์ (ซึ่งอยู่ภายใต้สหภาพฝรั่งเศส) ให้คงมีอยู่ต่อไป แต่ให้มีอำนาจมากขึ้นและทำหน้าที่นอกเหนือไปจากองค์กรที่ปรึกษา หัวหน้าของกลุ่มดินแดนหลายกลุ่มมีแนวโน้มที่จะรับคำปรึกษาจาก *สภาใหญ่* (Grand Councils) *สภาใหญ่* สามารถที่จะได้เสียงและผ่านงบประมาณได้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะเพิ่มรายจ่าย นอกจากจะเป็นการออกเสียงเรื่องการเก็บภาษีเพิ่มขึ้นเพื่อจัดหาทุน แต่อย่างไรก็ตามอำนาจในการเก็บภาษีของ *สภาใหญ่* ก็อยู่ในขอบเขตจำกัดเนื่องจากอำนาจควบคุมในการเก็บภาษีถูกเปลี่ยนไปอยู่ในมือของดินแดนต่าง ๆ (Territories) และการที่สมาชิกของ *สภาใหญ่* ถูกเลือกตั้งโดยตรงจากดินแดนเหล่านั้นทำให้ดินแดนต่าง ๆ สามารถจำกัดการกระทำต่าง ๆ ของสภาดังกล่าวได้มากขึ้น³² การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเดิมเปลี่ยนไปหันมา

²⁹July, *op. cit.*, p. 537.

³⁰July, *op. cit.*, p. 539.

³¹Aathur N. Cook, *Africa : Past and Present* (New Jersey : Lilldfield : Adams & Co., 1969), p. 135.

³²Ibid.

ใช้สภาซึ่งมีผู้แทนที่มาจากกาเลือกตั้งในท้องถิ่นนั้น ๆ การบริหารงานของฝรั่งเศสใช้ผ่านทางหัวหน้าของท้องถิ่นนั้น ๆ³³

ดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ ได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นเพราะมีมาตรการในการปกครองตนเอง โดยสภาดินแดน (Territorial Councils) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สมัชชาดินแดน” (Territorial Assemblies) และให้มีอำนาจกว้างขวางขึ้น สมาชิกของสภาได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั่วไป คณะรัฐบาล (Cabinet) ไม่ต้องรับผิดชอบต่อสมัชชา (Assembly) และรัฐบาลจะไม่เข้าไปบีบบังคับสมัชชา ถ้าหากสมัชชาคัดค้านการกระทำของรัฐบาล ในคณะรัฐบาลประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี (prime minister) และรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือหารือในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งตั้งและนโยบายกับหัวหน้าของดินแดน (Head of Territory) ซึ่งดำรงตำแหน่งข้าหลวงดินแดน (High Commissioner) โดยได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลฝรั่งเศสให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลความสงบเรียบร้อย กฎหมาย และความมั่นคงปลอดภัยภายในแต่ละดินแดนที่หัวหน้าดินแดนรับผิดชอบอยู่ ส่วนเมืองที่ใหญ่รองลงไปจะมีคณะเทศมนตรี (Mayors) ซึ่งมีนายกเทศมนตรีเป็นหัวหน้า ทำหน้าที่ในการปกครองและมีสภา (Councils) ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนทั่วไป³⁴

ต่อมาในเดือนกันยายนปี 1957 ได้มีการประชุมที่เมืองบามาโก (Bamako) ในประเทศชูดาน โดยมีผู้นำทางการเมืองของฝรั่งเศสและผู้นำชาวอัฟริกาเข้าร่วมประชุมด้วย การประชุมครั้งนี้ได้นำไปสู่ความคิดเกี่ยวกับ *ประชาคมฝรั่งเศส* (French Community) ดังนั้นในวันที่ 28 กันยายน ปีค.ศ. 1958 รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐที่ 5 ของฝรั่งเศสก็ได้นำเสนอต่อพลเมืองฝรั่งเศสและดินแดนอาณานิคมเพื่อขอการอนุมัติหรือปฏิเสธ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยกเลิกสหภาพฝรั่งเศส (French Union) โดยใช้ประชาคมฝรั่งเศส (French Community) แทนชาวอัฟริกันจะกลายมาเป็นพลเมืองฝรั่งเศสมีสิทธิเต็มที่โดยไม่คำนึงถึงเผ่าพันธุ์ หรือศาสนา รัฐต่าง ๆ ที่อยู่ในประชาคมฝรั่งเศส (French Community) จะกลายเป็นรัฐที่มีการปกครองตนเองและจัดกิจการของรัฐด้วยตนเอง³⁵ โดยฝรั่งเศสจะควบคุมเฉพาะกิจการภายนอกประเทศเท่านั้น หรือถ้าหากรัฐนั้นต้องการเอกราชอย่างสมบูรณ์ในทันทีทันใด ฝรั่งเศสก็จะมอบเอกราชให้โดยไม่ต้องอยู่ในประชาคมฝรั่งเศส (French Community)

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้ระบุว่าประธานาธิบดีฝรั่งเศสเป็น *ประธานของประชาคม* มีสภาบริหาร (Executive Council) ซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศส ผู้นำของรัฐบาลที่มาจาก

³³หัวหน้าท้องถิ่นคือสมาชิกของสภานิติบัญญัติของท้องถิ่นซึ่งได้รับเลือกจากสภาให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำของท้องถิ่น เช่นหัวหน้าตำบลจะได้รับเลือกจากสภาตำบลเป็นต้น

³⁴Cook, *op. cit.*, p. 136.

³⁵Cook, *op. cit.*, pp. 136-137.

รัฐสมาชิกของประชาคมและรัฐมนตรีของรัฐสมาชิกต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบโดยทั่วไปต่อประชาคม
ประธานประชาคมจะต้องทำหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารงานประชาคม
มีสภาสูง (Sonate) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนต่าง ๆ ที่มาจากรัฐสมาชิกของฝรั่งเศสและบรรดาผู้แทนจาก
รัฐสมาชิกของประชาคม ผู้แทนของรัฐสมาชิกจะมีที่คนขึ้นอยู่กับสัดส่วนของจำนวนประชากรของ
ประเทศสมาชิก หน้าที่ส่วนใหญ่ของสภาสูงได้แก่การให้คำปรึกษาโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับปัญหา
ทางด้านการเงินและการเศรษฐกิจ รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการลบล้างสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่าง
ประเทศที่มีผลกระทบต่อรัฐสมาชิก นอกจากนี้ยังมีศาลอนุญาโตตุลาการ (Court of arbit-
ration) ทำหน้าที่ตัดสินคดีที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐสมาชิกอีกด้วย และโครงสร้างต่าง ๆ ที่กำหนดใน
สหภาพฝรั่งเศส (French Union) เช่น กลุ่มดินแดน (Group of Territories) หัวหน้าของดินแดน
(Head of Territories) และอื่น ๆ ถูกยกเลิกจนหมดสิ้น⁽³⁶⁾

แต่อย่างไรก็ตามการที่ดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสจะเลือกสนับสนุนหรือคัดค้านรัฐธรรมนูญ
ฉบับนี้นั้น ประธานาธิบดีของฝรั่งเศส (เดอโกล) ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ถ้ารัฐใดสนับสนุน
ก็จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินและการบริหารจากฝรั่งเศสต่อไป แต่ถ้ารัฐใดคัดค้านฝรั่งเศส
ฝรั่งเศสก็จะถอนเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสกลับ และงดการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจโดยฉบับล้นดั่งนั้น
ต่อมารัฐอาณานิคมต่าง ๆ ก็ได้ให้สัตยาบันยอมรับรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ยกเว้นแต่กินี (Guinea) ประเทศ
เดียวที่ไม่ยอมให้สัตยาบัน (กินีได้รับเอกราชวันที่ 2 ตุลาคม ปีค.ศ. 1958) รัฐอาณานิคมต่าง ๆ จึงได้
เข้าเป็นสมาชิกของประชาคมฝรั่งเศส (French Community) และมีการปกครองตนเองตั้งแต่นั้นมา
(แต่ยังไม่ได้รับเอกราช)

ในปี 1960 รัฐธรรมนูญได้รับการแก้ไขโดยยินยอมให้รัฐเอกราชทุกรัฐซึ่งเคยเป็นอาณานิคม
ของฝรั่งเศสสามารถเข้าเป็นสมาชิกของประชาคมฝรั่งเศสได้⁽³⁷⁾ โครงสร้างของประชาคมฝรั่งเศส
ได้เปลี่ยนไป อำนาจของประธานประชาคมลดน้อยลงมากไม่มีอำนาจตัดสินใจ ได้ยุบเลิกสภาบริหารโดย
ใช้การประชุมระดับหัวหน้ารัฐและรัฐบาลแทน สภาสูงทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาท้องถิ่นซึ่งรัฐสมาชิก
ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วม (ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของรัฐสมาชิก) ทางด้านการศาล ให้มี คณะกรรมการ
ปรองดอง (Commission of Conciliation) และศาล⁽³⁸⁾ ซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของรัฐสมาชิก
และตัดสินปัญหากรณีพิพาทของรัฐสมาชิก ในปีค.ศ. 1960 นี้เองที่ประเทศต่าง ๆ จำนวน 11 ประเทศ
ในอาณานิคมอัฟริกาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส และได้ลงนามเข้าร่วมในประชาคมฝรั่งเศส (French

³⁶Cook, *op. cit.*, pp. 137-138.

³⁷Cook *op. cit.*, p. 138.

³⁸ไพฑูริย์ ดัชเช่, *โฉมหน้าอัฟริกา* (พระนคร : ดวงกมล, 2517), หน้า 52-53.

Community) มีเพียง 5 ประเทศที่ไม่ยอมลงนามคือ มาลี (Mali) ไอเวอรีโคสต์ (Ivory-Coast) ในเจอร์ (Niger) ดาโฮเมย์ (Dahomea) และอัปเปอร์วอลตา (Upper-Volta) ส่วนคาเมรูน (Comeroon) ไม่ยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมฝรั่งเศส³⁹

ในปัจจุบันประเทศสมาชิกในประชาคมยังคงมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับฝรั่งเศสอย่างแน่นแฟ้น⁴⁰ แม้ว่าการร่วมมือในรูปประชาคม (Community) จะเหลือเพียงในรูปปลายลักษณะอักษรเท่านั้น เพราะไม่สามารถที่จะนำมาปฏิบัติในความเป็นจริงได้ และประเทศเอกราชที่เคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสทุกประเทศก็ได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ส่วนรัฐสมาชิกของประชาคมฝรั่งเศสได้มีโอกาสเข้าเป็นสมาชิกร่วม (Associate Member) ของตลาดร่วมยุโรป ซึ่งนับว่าสมาชิกเหล่านี้ได้รับประโยชน์จากการเป็นสมาชิกประชาคมฝรั่งเศสโดยได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากฝรั่งเศส และยังมีโอกาสเข้าร่วมทางด้านเศรษฐกิจกับสมาชิกของตลาดร่วมยุโรปเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าอีกด้วย

นโยบายที่ฝรั่งเศสนำมาใช้ในดินแดนอาณานิคมอัฟริกา

เมื่อฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองดินแดนอาณานิคมในอัฟริกาในระยะแรกฝรั่งเศสได้นำเอานโยบายผสมกลมกลืน (assimilation) มาใช้เพื่อหวังที่จะทำให้ชาวอัฟริกันเป็นชาวฝรั่งเศสผิวดำซึ่งจะได้ง่ายแก่การปกครองมากยิ่งขึ้น แต่ต่อมาหลังจากที่พิจารณาแล้วว่านโยบายการผสมกลมกลืนไม่สามารถนำมาใช้และไม่เหมาะสมสำหรับชาวอัฟริกัน ฝรั่งเศสจึงได้หันมาใช้นโยบายการร่วมกัน (association) แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วหลังจากที่ฝรั่งเศสนำเอานโยบายการร่วมกันมาใช้นั้น นโยบายนี้ก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการปกครองชาวอัฟริกันอย่างสมบูรณ์แต่ได้มีการผสมผสานกันระหว่าง 2 นโยบายดังที่กล่าวข้างต้น กล่าวคืออิทธิพลของนโยบายการผสมกลมกลืนก็ยังคงเหลืออยู่แม้ว่าจะมีเพียงเล็กน้อยก็ตาม

นโยบายการผสมกลมกลืน (Assimilation) ของฝรั่งเศส

นโยบายผสมกลมกลืน (assimilation) หมายถึงนโยบายซึ่งต้องการให้ประชาชนที่อยู่ในชาติที่ถูกปกครองเป็นพลเมืองของฝรั่งเศส โดยใช้วิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณี ภาษาตลอดจนเปลี่ยนชาวอัฟริกันให้เป็นคนสัญชาติฝรั่งเศสซึ่งทำได้โดยการสนับสนุนให้ชาวฝรั่งเศสแต่งงานกับชาวอัฟริกัน

³⁹Ibid. p. 54.

⁴⁰รัฐสมาชิกในประชาคมฝรั่งเศส (French Community) ได้แก่ ฝรั่งเศส จักรวรรดิอัฟริกากลาง ดองโก กาบอง มาลากาซี เซเนกัล ชาด ส่วนประเทศที่ยังคงมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับฝรั่งเศสอยู่ได้แก่ ไอเวอรีโคสต์ มอริตาเนีย เบนิน อัปเปอร์วอลตา ในเจอร์ คาเมรูน

นโยบายผสมกลมกลืนได้ถูกนำมาใช้ในศตวรรษที่ 19 โดย นายเฟด เฮอร์ย (Faideherbe) เป็นผู้นำเอานโยบายการผสมกลมกลืนมาใช้ที่เมือง St. Louis และ Goree ในเซเนกัล (Senegal)⁴¹

สาเหตุที่ฝรั่งเศสได้นำเอานโยบายการผสมกลมกลืนมาใช้

การที่ฝรั่งเศสได้นำเอานโยบายนี้มาใช้เพราะฝรั่งเศสเชื่อว่าวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนดีที่สุดในโลกและเป็นหน้าที่ของตนที่จะทำให้ประชาชนในอาณานิคมของตนยอมรับมรดกทางวัฒนธรรมของฝรั่งเศส ซึ่งฝรั่งเศสเชื่อว่าความมุ่งหมายดังที่กล่าวมาจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อจะต้องมีการสอนภาษาฝรั่งเศสให้แก่ชาวอาณานิคม ให้ชาวอาณานิคมอยู่ใต้กฎหมายของฝรั่งเศส ให้ความเป็นพลเมืองฝรั่งเศสแก่ชาวอาณานิคมและให้สิทธิทางการเมืองแก่ชาวอาณานิคมเพื่อการขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสโดยทางอ้อม สำหรับดินแดนอาณานิคมบางแห่งแล้วฝรั่งเศสไม่ได้ขยายอำนาจโดยนำเอานโยบายการผสมกลมกลืนมาใช้ แต่ฝรั่งเศสใช้การขยายตัวโดยอาศัยกำลังอาวุธ และนำไปสู่รัฐบาลทหารซึ่งปกครองท้องถิ่นในอาณานิคมเหล่านั้นโดยตรง

การนำนโยบายการผสมกลมกลืนมาใช้ในทางปฏิบัติ

ทฤษฎีของนโยบายการผสมกลมกลืน (assimilation) นั้นฝรั่งเศสได้นำมาใช้ในเซเนกัล (Senegal) อย่างสมบูรณ์โดยประชาชนของเซเนกัล (Senegal) เองก็ยินดียอมรับโดยไม่มีการขัดขวางการใช้นโยบายการผสมกลมกลืนของฝรั่งเศส ในปีค.ศ. 1848 ฝรั่งเศสได้ให้ความเป็นพลเมืองของฝรั่งเศสแก่ชาวเซเนกัล (Senegalese) และให้สิทธิในการเลือกผู้แทนของสภาแห่งชาติของฝรั่งเศส (French National Parliament) ในกรุงปารีส⁴³ พลเมืองชาวพื้นเมืองของเซเนกัลจะได้สิทธิทางการเมืองเหมือนชาวฝรั่งเศสทุกประการ แต่ในดินแดนอาณานิคมแห่งอื่น ๆ ฝรั่งเศสไม่ได้ทำตามนโยบายผสมกลมกลืนอย่างสมบูรณ์ เพราะฝรั่งเศสเกรงว่าถ้าให้ความเป็นพลเมืองฝรั่งเศสแก่ประชาชนอาณานิคมทั้งหมดตัวแทนของชาวอัฟริกันในปารีสคงจะมีจำนวนเหนือกว่าชาวฝรั่งเศสอย่างแน่นอน⁴⁴ ดังนั้นในทางปฏิบัติฝรั่งเศสจึงได้วางกฎเกณฑ์ไว้ว่าประชาชนที่เกิดในดินแดนส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ในเซเนกัล (Senegal) สามารถจะเป็นพลเมืองฝรั่งเศส

⁴¹Lloy, *op. cit.*, p. 60.

⁴²Ayandele and Other, *op. cit.*, p. 148.

⁴³ชาวเซเนกัลคนแรกซึ่งได้รับตำแหน่งนี้คือ Blaise Diagne ในเซเนกัลมีคอมมูน (Communes) เป็นรากฐานของระบบรัฐบาลท้องถิ่นของฝรั่งเศสในปีค.ศ. 1879 ได้มีคอมมูนรวมแล้ว 4 คอมมูน คือ St. Louis, Goree, Rufisque และ Dakar และแต่ละคอมมูนมีสภาซึ่งผู้แทนมาจากการเลือกตั้ง และในปีค.ศ. 1879 ได้มีการตั้งสภาเซเนกัล (Saneyal) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากคอมมูนทั้งหมดในเซเนกัล ซึ่งสภานี้จะทำหน้าที่เก็บภาษีและออกกฎหมายบังคับประชาชนและการใช้สมบัติสาธารณะ ดูจาก Ayandele and others, *Loc. cit.*

⁴⁴Lloyd, *op. cit.*, p. 60.

ได้จะต้องอ่าน เขียนและพูดภาษาฝรั่งเศสได้เป็นอย่างดี หรือจ. ต้องทราบกันโดยทั่วไปว่าจงรักภักดี
อย่างมากต่อฝรั่งเศสและทำงานในตำแหน่งข้าราชการฝรั่งเศสเป็นเวลา 10 ปี หรือจะต้องเป็นบุคคล
ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างดีและเป็นคนดี หรือจะต้องได้รับการประดับเกียรติยศในประเภท Legion
of Honour หรือได้รับรางวัลเกียรติยศจากฝ่ายทหาร (The Military Award) ชาวอัฟริกันที่กลายเป็น
พลเมืองฝรั่งเศสจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายฝรั่งเศส⁴⁵ จะต้องขึ้นศาลฝรั่งเศสและจะได้รับสิทธิพิเศษ
จากการเป็นพลเมืองฝรั่งเศสเช่น ยกเว้นจากการถูกบังคับใช้งาน พ้นจากกฎของพื้นเมือง เป็นต้น แต่
สิทธิพิเศษดังกล่าวจะถูกยกเลิก ถ้าหากชาวอัฟริกันซึ่งกลายเป็นชาวฝรั่งเศสมีตัวผู้ยื่นแสดงให้เห็น
ว่าเกลียดระบอบอาณานิคมและจะต้องได้รับโทษจำคุก 2 ปี หรือถูกบังคับให้ทำงานโดยไม่ได้รับค่าแรง⁴⁶

การที่ฝรั่งเศสได้วางข้อจำกัดไว้ดังกล่าวทำให้ชาวอัฟริกันมีโอกาสกลายเป็นชาวฝรั่งเศสได้
น้อยมากเช่นในอัฟริกาตะวันตกของฝรั่งเศสปีค.ศ. 1937 มีชาวอัฟริกันเพียง 80,000 คนจากจำนวนพลเมือง
15 ล้านคนที่กลายเป็นพลเมืองของฝรั่งเศสและในจำนวนดังกล่าวเป็นชาวเซเนกัลถึง 78,000 คน (ชาว
เซเนกัลเป็นพลเมืองของฝรั่งเศสโดยกำเนิด)⁴⁷

ในปี ค.ศ. 1880-1881 การใช้นโยบายการผสมกลมกลืน (assimilation) ของฝรั่งเศสได้รับการ
โจมตีอย่างรุนแรงจากชาวฝรั่งเศสและนักทฤษฎีอาณานิคมของฝรั่งเศส พวกนี้โจมตีนโยบายการผสมกลม
กลืนว่าเป็นสิ่งที่ไปไม่ได้ที่จะให้ประชาชนชาวพื้นเมืองทั้งหมดซึ่งมีพื้นฐานและระดับอารยธรรม
แตกต่างกับชาวฝรั่งเศสซึมซาบวัฒนธรรมของฝรั่งเศสหรือภาษาของฝรั่งเศสอย่างลึกซึ้ง และสามารถ
เรียนรู้กลไกแบบประชาธิปไตยให้ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ปกครอง (คือหมายความว่า การที่จะสอนให้
ชาวอัฟริกันเรียนรู้การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องให้ชาวอัฟริกันฝึกหัดด้วยตนเองโดยแต่ง
ตั้งให้ชาวอัฟริกันเป็นหัวหน้าท้องถิ่น แล้วทำการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยตนเองไม่ใช่ให้ชาวฝรั่งเศส
ปกครองแล้วให้ชาวอัฟริกันเพียงแต่มองดู) ส่วนพวกพ่อค้าชาวฝรั่งเศสก็โจมตีนโยบายนี้เนื่องจากกลัวว่า
ถ้าหากปล่อยให้ชาวอัฟริกันหรือชาวอาณานิคมกลายเป็นชาวฝรั่งเศสโดยใช้นโยบายผสมกลมกลืน ชาว
ฝรั่งเศสมีตัวผู้เหล่านั้นก็จะกลายเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจที่น่ากลัว เพราะพวกนี้รู้จักและคุ้นเคยกับชาวพื้น
เมืองเป็นอย่างดีทำให้ติดต่อกับขายได้ดีกว่าพวกตน ฝรั่งเศสเองก็ยอมรับว่า ถ้าหากจะใช้ชาวพื้นเมืองหัน
มายึดถือประเพณีของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสก็ต้องใช้กำลังเข้าบังคับเพราะว่าชาวอัฟริกันในดินแดนอื่น ๆ
ไม่เหมือนกับชาวเซเนกัลซึ่งได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและประเพณีจากฝรั่งเศสอย่างมากในระยะ

⁴⁵พลเมืองของเซเนกัลจาก 4 คอมมูนยังคงอยู่ภายใต้กฎหมายมุสลิม

⁴⁶Boahen, *op. cit.*, p. 137.

⁴⁷Boahen, *op. cit.*

ที่ฝรั่งเศสได้ขยายตัวเข้ามาในแอฟริกาตะวันตกเนื่องจากความต้องการทางเศรษฐกิจ (ในระยะแรก ๆ) ดังนั้นชาวเซเนกัลจึงยอมรับอารยธรรมของฝรั่งเศสด้วยความสมัครใจ ด้วยสาเหตุดังที่กล่าวข้างต้น ทำให้ฝรั่งเศสหันมาใช้นโยบายการรวมกลุ่ม (association) แทน แม้ว่านโยบายผสมกลมกลืนจะยังคงมีอิทธิพลอยู่ในบางแห่งของดินแดนอาณานิคมก็ตาม⁴⁸

นโยบายการรวมกลุ่ม (Association)

นโยบายการรวมกลุ่มหมายถึงการอยู่รวมกันของชาวฝรั่งเศสกับชาวอัฟริกันโดยสนับสนุนให้ประชาชนชาวอาณานิคมยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของพวกเขาโดยฝรั่งเศสจะเคารพวัฒนธรรมของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองและอนุญาตให้แต่ละกลุ่มพัฒนาไปตามวิธีทางของพวกเขาเอง และไม่ใช้กำลังบังคับให้พวกเขาอมรับอารยธรรมและวัฒนธรรมฝรั่งเศส ฝรั่งเศสแต่งตั้งให้หัวหน้าชาวพื้นเมืองปกครองท้องถิ่นของตนเองและแต่งตั้งให้รับใช้ราชการของฝรั่งเศสโดยไม่คำนึงถึงชาติ ศาสนา และเผ่าพันธุ์

การนำนโยบายการรวมกลุ่มมาใช้ในทางปฏิบัติ

เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปีค.ศ. 1918 นโยบายการรวมกลุ่ม (association) ได้ถูกนำมาใช้ในการปกครองอาณานิคมมากขึ้นจนมีบทบาทมากกว่านโยบายอื่น ๆ ในปีต่อ ๆ มา หัวหน้าท้องถิ่นในดินแดนอาณานิคมซึ่งสมัยก่อนหน้าฝรั่งเศสใช้ระบบแต่งตั้งก็ถูกเปลี่ยนไป 'ในระดับจังหวัด' (Cercles : province) หัวหน้าจังหวัดคือผู้ที่สืบตำแหน่งมาจากผู้ที่เคยเป็นหัวหน้าก่อนยุคอาณานิคม (คือก่อนที่ฝรั่งเศสเข้าครอบครอง) 'ในระดับตำบล' (Contons : district) หัวหน้าตำบลคือผู้ที่มีความสามารถโดยฝรั่งเศสเป็นผู้แต่งตั้ง 'ในระดับหมู่บ้าน' (Village) หัวหน้าหมู่บ้านคือผู้ที่ซึ่งเป็นหัวหน้าตามประเพณีของประชาคมของเขา ซึ่งจะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติแล้วฝรั่งเศสยังใช้วิธีผสมผสานระหว่างนโยบายผสมกลมกลืน (ในระดับตำบล) และนโยบายการรวมกลุ่ม (ระดับจังหวัดและหมู่บ้าน) ดังนั้นการใช้นโยบายการรวมกลุ่มของฝรั่งเศสจึงไม่สมบูรณ์นักและในบางแห่งของดินแดนอาณานิคมฝรั่งเศสไม่สามารถหาหัวหน้าตามประเพณีที่แท้จริงได้เพราะในสมัยที่ฝรั่งเศสใช้นโยบายผสมกลมกลืนฝรั่งเศสได้ทำลายหัวหน้าทางประเพณีจนแทบจะหมดสิ้น (ในปีค.ศ. 1937 เหลือหัวหน้าประเพณีเพียง 50 คน) ซึ่งเท่ากับว่าก่อนที่ฝรั่งเศสจะนำเอานโยบายการรวมกลุ่มมาใช้ฝรั่งเศสค่อย ๆ ฆาการยึดถือประเพณีของชาวพื้นเมืองที่เล็กละน้อยจนในที่สุดเมื่อฝรั่งเศสปล่อยให้ชาวเมืองหันมายึดถือระบบประเพณีเหมือนเดิม ชาวพื้นเมืองก็รับเอาวัฒนธรรมของฝรั่งเศสไปมากมายแล้ว และชาวอัฟริกันเหล่านี้ก็เกิด

⁴⁸Ayandele and others, *op. cit.*, p. 149.

ความจงรักภักดีต่อ ฝรั่งเศสมากกว่าชาวอัฟริกันที่อยู่ในดินแดนของอังกฤษรวมทั้งชาวอัฟริกันซึ่งได้รับการศึกษาแบบฝรั่งเศสถึงกับต่อต้านระบบหัวหน้าเจ้าหน้าที่ หรือหัวหน้าท้องถิ่นเดิม ดังจะเห็นได้จากคำพูดของผู้นำคนหนึ่งของเซเนกัล (Senegal) ชื่อ นายเบรส เตียน (Blaise Diagne) ซึ่งเขากล่าวว่า “เราชาวพื้นเมืองฝรั่งเศสปรารถนาที่ยังคงเป็นฝรั่งเศส เพราะฝรั่งเศสได้ให้เสรีภาพทุกอย่างแก่เรา”⁴⁹

นโยบายการรวมกลุ่มนี้ฝรั่งเศสได้นำมาใช้จนกระทั่งดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสได้รับเอกราช แต่ในระยะหลังฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการรวมกลุ่มจากเดิมไปบ้างเพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ต่อนั้น โดยหัวหน้าท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เท่ากับฝรั่งเศสผลักภาระให้ประชาชนตัดสินใจว่าหัวหน้าทางประเพณีจะยังคงอยู่หรือไม่หรือควรจะเลือกเอาหัวหน้าที่มีการศึกษามาเป็นหัวหน้าท้องถิ่นแทน

การพัฒนาทางการเมืองในดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสใช้ระยะเวลาในการสอนให้ชาวอาณานิคมรู้จักปกครองตนเองเร็วเกินไปซึ่งผิดกับอังกฤษใช้วิธีค่อย ๆ พัฒนา แต่ฝรั่งเศสเพิ่งเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายในภายหลังคือหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยฝรั่งเศสได้ตั้งสหภาพฝรั่งเศส (French Union) ในปีค.ศ. 1946 ซึ่งในช่วงนี้เองที่ฝรั่งเศสให้ชาวอาณานิคมในแต่ละดินแดนเลือกผู้แทนของตนเองให้เป็นตัวแทนในสภานิติบัญญัติ แต่สภานี้ก็มีอำนาจน้อยทำหน้าที่เพียงเป็นที่ปรึกษาของข้าหลวงเท่านั้น ดังนั้นโอกาสที่ชาวอัฟริกันจะเรียนรู้การปกครองตนเองจึงมีน้อยมาก ต่อมาในปีค.ศ. 1958 ฝรั่งเศสได้ออกกฎหมาย ลัว-กาตร์ (Loi Cadre) ซึ่งเพิ่มอำนาจการปกครองตนเองให้แก่อาณานิคมมากขึ้น โดยให้มีสมัชชาดินแดน (Territorial Assemblies) และมีคณะรัฐมนตรีทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการบริหารโดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของข้าหลวงดินแดน (High Commissioner) ซึ่งจะเห็นได้ว่าอำนาจการตัดสินใจก็ยังคงอยู่ที่ข้าหลวง และในช่วงสุดท้ายก่อนได้รับเอกราชคือในช่วงปีค.ศ. 1958-1960 ชาวอัฟริกันจึงมีโอกาสได้ปกครองด้วยตนเองอย่างจริงจัง แต่อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสก็ยังคงควบคุมในเรื่องนโยบายต่างประเทศอยู่ จนกระทั่งดินแดนเหล่านั้นได้รับเอกราช จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาทางด้านทำให้อำนาจทางการเมืองและการบริหารของฝรั่งเศสในดินแดนอาณานิคม ฝรั่งเศสให้อำนาจแก่ชาวพื้นเมืองน้อยกว่าอังกฤษและถ้าหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าฝรั่งเศสเปรียบเสมือนคนคนหวงอำนาจ ซึ่งผลจากนโยบายของฝรั่งเศสดังที่กล่าวมาทำให้ดินแดนอาณานิคมในอัฟริกาของฝรั่งเศสหลังจากได้รับเอกราชแล้วทุกประเทศปกครองโดยพรรคเดียวเนื่องจากขาดวิวัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั่นเอง

⁴⁹Lloyd, *op. cit.*, p. 60.

การพัฒนาทางการศึกษาในอาณานิคมของฝรั่งเศส

ทางการศึกษาในอาณานิคมของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ใช้นโยบายการศึกษาที่ไม่เหมือนของอังกฤษ คือรัฐบาลของฝรั่งเศสได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาวอาณานิคมโดยสนับสนุนให้มีการตั้งโรงเรียนซึ่งใช้หลักสูตรที่คล้ายคลึงกับหลักสูตรการศึกษาเมืองหลวง (กรุงปารีส) ภาษาท้องถิ่นถูกห้ามสอนในโรงเรียนประถม การสอนยึดถือวัฒนธรรมฝรั่งเศส การสนับสนุนทางการเงินในเรื่องการศึกษามีน้อยมาก การให้การศึกษาระดับสูงถูกจำกัด ในวงแคบคือให้เพียงกลุ่มชั้นนำกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งฝรั่งเศสเชื่อว่าสามารถเรียนได้สำเร็จโดยส่งบุคคลเหล่านี้ไปเรียนยังกรุงปารีส ทำให้ชนชั้นนำเหล่านี้ผูกพันกับฝรั่งเศสอย่างมาก

แต่อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสเอาใจใส่การศึกษาของชาวอาณานิคมน้อยกว่าที่อังกฤษให้ซึ่งเห็นได้จากจำนวนนักเรียนในโรงเรียนชั้นต้น ในแอฟริกาตะวันตกของฝรั่งเศสมีจำนวนนักเรียนประมาณ 11,000 คน ในปีค.ศ. 1921 และเพิ่มเป็น 106,000 คน ในปีค.ศ. 1951 ในขณะที่ในแอฟริกาตะวันตกของอังกฤษมีจำนวนนักเรียน 1,295,000 คน ในปีค.ศ. 1951⁵⁰ ฝรั่งเศสไม่ได้สนับสนุนให้มีการตั้งมหาวิทยาลัยในแอฟริกาจนกระทั่งปีค.ศ. 1950 จึงได้เริ่มมหาวิทยาลัยที่ดักการ (Dakar) ขึ้นตั้งนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาทางการศึกษาที่ฝรั่งเศสให้แก่ดินแดนอาณานิคมอยู่ในอัตราที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนของประชากรของดินแดนนั้น ๆ

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้ชาวพื้นเมืองรู้จักวิธีการเพาะปลูกที่ทันสมัยเช่นเดียวกับอังกฤษ ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชผลต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นสินค้าออก เช่น ถั่วลิสง น้ำมันปาล์ม ฝ้าย กาแฟ ยาง กล้วย สับปะรด เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสไม่ได้สงวนที่ดินสำหรับการเพาะปลูกให้แก่ชาวพื้นเมือง แต่ยินยอมให้ชาวพื้นเมือง (ชาวแอฟริกัน) และยุโรปทำการเพาะปลูกและทำไร่ได้ ฝรั่งเศสยังส่งเสริมให้ชาวพื้นเมืองทำเหมืองแร่ต่าง ๆ นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังสร้างถนนหนทาง ทางรถไฟ และท่าเรือให้แก่ดินแดนอาณานิคมอีกด้วย ทางด้านสังคมชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแอฟริกันไม่ได้ดีขึ้นมากนัก ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของดินแดนแอฟริกาตอนในสมัยอาณานิคมจะดีขึ้น พวกที่มีโอกาสร่ำรวยขึ้นก็มีเพียงบุคคลกลุ่มน้อย ความร่ำรวยยังคงเป็นของชาวยุโรปที่อพยพเข้ามาอยู่ แต่อย่างไรก็ตามชาวชนบทที่อพยพเข้ามาทำงานในเมืองโดยทำงานเป็นกรรมกรหรือคนงานในโรงงานต่าง ๆ ก็มีสภาพชีวิตที่เปลี่ยนแปลงคือใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยมากขึ้น และหันมาใช้ชีวิตอย่างชาวเมือง ฝรั่งเศสช่วยให้ชาวพื้นเมือง

⁵⁰Boahen *op. cit.*, p. 142.

รอดตายจากโรคภัยไข้เจ็บได้เป็นจำนวนมาก โดยมีการสร้างโรงพยาบาล สุขศาลา ตั้งร้านขายยา รวมทั้งสอนให้ชาวพื้นเมืองรู้จักการรักษาพยาบาลแบบทันสมัย เลิกการรักษาแบบหมอผีหรือวิธีแบบล้าสมัย ดังนั้นแม้ว่าฝรั่งเศสเมื่อเข้ามาครอบครองในอัฟริกามีจุดประสงค์เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ ก็ตาม แต่การที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองดินแดนอาณานิคมในอัฟริกาอย่างน้อยก็ช่วยเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวอัฟริกันพื้นเมืองที่เคยอยู่กันอย่างป่าเถื่อนให้มีชีวิตที่ดีขึ้นและมีศิวิไลซ์ไม่มากนัก

การปกครองดินแดนอาณานิคมของเบลเยียม โปรตุเกสและอิตาลี

อาณานิคมของเบลเยียมในอัฟริกาคือ เบลเยียมคองโก (Belgian Congo) ปัจจุบันคือ แซร์ (Zaire) รัฐบาลเบลเยียมได้เข้ามาครอบครองเบลเยียมคองโกในปีค.ศ. 1908 โดยบังคับให้พระเจ้าลีโอโพลด์ที่ 2 (King Leopold II) แห่งเบลเยียมขายให้แก่รัฐบาลโดยให้ค่าตอบแทน 10,000,000 เหรียญ และรัฐบาลเบลเยียมจึงได้เข้าปกครองเบลเยียมตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งดินแดนอาณานิคมแห่งนี้ได้รับเอกราช ส่วนโปรตุเกสนั้นได้เข้าปกครองดินแดนอาณานิคมตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการเข้ามาครอบงำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลักใหญ่ ดินแดนที่โปรตุเกสได้เข้าครอบครองได้แก่ โมซัมบิก (Mozambique) แองโกลา (Angola) และกินี-บิสเซา (Guinea Bissau) นโยบายที่โปรตุเกสและเบลเยียมใช้ในการปกครองดินแดนอาณานิคมเป็นแบบเดียวกันคือ ถือว่าดินแดนนั้น ๆ เป็นจังหวัดโพ้นทะเลของตน ศูนย์กลางการบังคับบัญชาของแต่ละจังหวัดโพ้นทะเลอยู่ที่เมืองหลวงกฎหมายที่ใช้ปกครองดินแดนอาณานิคมออกในเมืองแม่ แต่ละดินแดนจะมีข้าหลวงใหญ่ (Governor General) ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาของรัฐบาลจากเมืองหลวงทำหน้าที่บริหารงานเอง สำหรับท้องถิ่นข้าหลวงจะส่งคำแนะนำไปยังท้องถิ่นซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีเจ้าหน้าที่ปกครองดูแลและรับผิดชอบเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่นเจ้าหน้าที่ตำบลหรือหัวหน้าตำบลและจะได้รับการแต่งตั้งจากข้าหลวงใหญ่ ในการปกครองชาวพื้นเมืองทั้งเบลเยียมและโปรตุเกสใช้นโยบายการผสมกลมกลืน (assimilation) เช่นเดียวกับฝรั่งเศส โดยทั้งสองประเทศหวังที่จะให้ชาวพื้นเมืองกลายเป็นชาวโปรตุเกสผิวดำและชาวเบลเยียมผิวดำ สำหรับอิตาลีนั้นได้เข้ามาปกครองดินแดนอาณานิคมในศตวรรษที่ 19 อาณานิคมของอิตาลีได้แก่ โซมาเลีย (Somalia) ลิเบีย (Libya) และเอริเทรีย (Eritrea) ในปัจจุบันเป็นดินแดนส่วนหนึ่งทางตอนเหนือของประเทศเอธิโอเปียซึ่งพยายามที่จะก่อกบฏแยกตัวออกจากเอธิโอเปีย) ระยะเวลาที่อิตาลีเข้ามากำหนดนั้นอิตาลีได้ใช้การปกครองโดยทางอ้อม (Indirect Rule) และใช้ระบบผู้แทนในดินแดนต่าง ๆ และถือว่าดินแดนทั้ง 3 เป็นจังหวัดหนึ่งของอิตาลี ต่อมาหลังจากพรรคฟาสซิสต์ของอิตาลี ซึ่งมีมุสโสลินีเป็นผู้นำได้เข้าปกครองอิตาลีในปี 1922 ลักษณะการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยก็

ถูกยกเลิกเปลี่ยนเป็นการปกครองแบบโปรตุเกสและเบลเยียมคืออำนาจทั้งหมดตกอยู่กับเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลฟาสซิสต์

อิตาลีได้เข้าปกครองดินแดนอาณานิคมอยู่ไม่กี่สิบปีก็ต้องสูญเสียดินแดนอาณานิคมเหล่านี้ไปเพราะฝ่ายแพ้สงครามแก่ฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในเดือนพฤศจิกายนปีค.ศ. 1949 สมัชชาใหญ่ของสหประชาชาติก็ได้ตัดสินใจที่จะให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมของอิตาลี โดยให้ลิเบีย (Libya) เป็นดินแดนภาวะทรัสตีของสหประชาชาติซึ่งต่อมาก็ได้เอกราชในวันที่ 1 มีนาคมปีค.ศ. 1952 ส่วนไซปรัสของอิตาลีก็ให้เป็นดินแดนอยู่ในภาวะทรัสตีเช่นเดียวกันแต่อยู่ภายใต้การดูแลของอิตาลีและสหประชาชาติได้ให้เอกราชแก่ไซปรัสในปีค.ศ. 1960 ส่วนเอริเทรีย (Eritrea) ก็ให้ร่วมกับเอธิโอเปีย (Ethiopia) จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังอยู่ในสถานะภาพเดิม

การปกครองอาณานิคมของประเทศทั้งสามนี้แตกต่างกับอังกฤษและฝรั่งเศส เพราะใช้นโยบายการปกครองดินแดนอาณานิคมแบบโดยตรง (Direct Rule) มีการปกครองบังคับบัญชาและควบคุมดูแลชนชาวพื้นเมืองอย่างใกล้ชิด โดยไม่เปิดโอกาสให้ชนชาวพื้นเมืองเรียนรู้ถึงวิธีการปกครองด้วยตนเอง การปกครองส่วนใหญ่มีลักษณะไปในทางแบบกดขี่ไร้ความยุติธรรม และไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงนโยบายให้ดีขึ้น จึงทำให้เกิดความวุ่นวายและการต่อสู้อย่างรุนแรงอยู่บ่อย ๆ ตัวอย่างเช่นความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในเบลเยียม คองโก⁵¹ หรือที่เรียกว่า Congo (Kinshasa) เมื่อวันที่ 5 ก.ค. ค.ศ. 1960 เนื่องจากประชาชนได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ทหารและพลเรือนชาวเบลเยียม ซึ่งทำความเสียหายให้แก่เจ้าหน้าที่และกองทัพของเบลเยียมจนทำให้การบริหารและเศรษฐกิจของ Belgium Congo ต้องหยุดชะงักและเบลเยียมได้ส่งทหารเข้าปราบปราม นาย Patrice Lumumba ได้ยกกำลังจากกองกำลังสหประชาชาติมาช่วยระงับวิกฤตการณ์ในคองโก และช่วยกำจัดกองทหารเบลเยียมให้หมดไปจากดินแดน Congo ซึ่งในที่สุดเบลเยียมได้ถอนกำลังทหารของตนออกไปตามมติของสหประชาชาติลงวันที่ 10 ก.ค. ค.ศ. 1960 อันเป็นปีเดียวกันที่เบลเยียมให้เอกราชให้แก่คองโก (Congo) สำหรับอาณานิคมของโปรตุเกสกว่าจะได้รับเอกราช ดินแดนเหล่านั้นก็ต้องใช้ขบวนการกู้ชาติทำการต่อสู้กับทหารโปรตุเกสอยู่เป็นเวลานาน จนกระทั่งโปรตุเกสเห็นว่าประเทศตนไม่สามารถที่จะรักษาอาณานิคมของตนไว้ได้ เพราะปี ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างสูงเพื่อใช้ในการปราบปรามชาวพื้นเมืองที่รักชาติของดินแดนอาณานิคมประกอบกับโปรตุเกสอยู่ในฐานะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ดังนั้นโปรตุเกสจึงตัดสินใจมอบเอกราชให้แก่ดินแดนอาณานิคมทั้งสาม แต่การให้เอกราชของโปรตุเกสนับว่าช้ากว่าประเทศยุโรปอื่น ๆ มาก โปรตุเกสเพิ่งให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมแห่งแรกคือ กินี-บิสเซา (Guinea-Bissau) ในปีค.ศ. 1974

⁵¹ Alan P. Merriam, *Congo : Background of Conflict* (Evanston, Illinois : Northwestern University Press, 1961).

ต่อมาในปีรุ่งขึ้นคือปีค.ศ. 1975 โมแซมบิก (Mozambique) ก็ได้รับเอกราช และปีเดียวกันนี้ในเดือน
แองโกลา (Angola) ได้รับเอกราชเป็นประเทศสุดท้าย

กล่าวได้ว่าประเทศเบลเยียม โปรตุเกสและอิตาลีเมื่อเข้ามาครอบครองอัฟริกาทั้งหมดทั้งสามประเทศ
ไม่ค่อยจะได้พัฒนาสิ่งใดให้เป็นประโยชน์ต่อชาวอาณานิคมมากนัก และส่วนมากแล้วสิ่งที่พัฒนาหรือ
กระทำก็มักจะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้แก่ตน นอกจากนี้การเข้ามาปกครองของชาติยุโรปเหล่านี้
ยังมีส่วนสร้างปัญหาให้แก่ชาวอาณานิคมในภายหลังอีกด้วย เช่น การขาดผู้นำที่มีการศึกษาและประสพ-
การณ์การขาดผู้เชี่ยวชาญที่จะพัฒนาประเทศ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากนโยบายการปกครอง
ของเมืองแม่ของอดีตดินแดนอาณานิคมเหล่านี้ซึ่งเข้ามาปกครองก็เพราะมุ่งหวังกอบโกยผลประโยชน์
แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นโดยไม่ได้พิจารณาว่า ผลจากการกระทำของตนจะก่อให้เกิดผลอะไรบ้างเมื่อชาติ
เหล่านี้ได้รับเอกราชและต้องปกครองด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้เองหลังจากประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของ
เบลเยียม โปรตุเกสและอิตาลีได้รับเอกราชแล้วประเทศเหล่านี้จึงไม่มีความผูกพันกับเมืองแม่เหมือนกับ
ประเทศที่เคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศส

สำหรับอาณานิคมของเยอรมันหลังจากเยอรมันพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ดินแดนอาณานิคม
ของเยอรมันก็ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรแบ่งกันปกครองและบางดินแดนก็อยู่ภายใต้ภาวะทรัสตีของสหประชาชาติ
โดยอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศยุโรปต่าง ๆ ซึ่งอดีตดินแดนอาณานิคมของเยอรมันดังที่กล่าวในปัจจุบัน
สหประชาชาติและประเทศยุโรปที่เคยครอบครองอยู่ได้ให้เอกราชหมดทุกประเทศแล้วยกเว้นแต่ดินแดน
อัฟริกาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwest Africa) ปัจจุบันคือ นามิเบีย (Namibia) ซึ่งยังไม่ได้รับเอกราช
และอยู่ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐอัฟริกาใต้ (Republic of South Africa) และในปัจจุบันก็ยัง
คงเป็นปัญหาที่โต้เถียงกันระหว่างรัฐบาลของสาธารณรัฐอัฟริกาใต้กับองค์การสหประชาชาติอยู่เนื่อง
จากฝ่ายแรกยืนยันว่าดินแดนดังกล่าวเป็นของตน แต่องค์การสหประชาชาติโต้แย้งว่าดินแดนนั้นอยู่ภายใต้
ภาวะทรัสตีตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติซึ่งสมควรจะได้รับเอกราชมานานแล้ว ส่วนสาธารณรัฐอัฟริกาใต้
ก็เถียงว่า นามิเบีย (Namibia) เป็นของตนเพราะประเทศตนปกครองมานานแล้ว ดังนั้นทำให้ปัญหา
นามิเบียกลายเป็นปัญหายืดเยื้อซึ่งได้รับการพิจารณาและถกเถียงในที่ประชุมสหประชาชาติตั้งแต่สมัย
ประชุมครั้งแรกเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยสหประชาชาติพยายามอย่างยิ่งที่จะให้นามิเบีย (Namibia)
หลุดพ้นจากการปกครองแบบกดขี่ภายใต้ันโยบายการกีดกันผิวของรัฐบาลอัฟริกาใต้ เพื่อให้ได้รับเอกราช
โดยเร็วที่สุดและได้ใช้มาตรการทุกอย่างบีบบังคับให้รัฐบาลอัฟริกาใต้ยอมปฏิบัติ เช่น ใช้นโยบาย
ทางเศรษฐกิจ ต่อประเทศอัฟริกาใต้ เป็นต้น⁵² ซึ่งผลปรากฏว่าไม่ประสบผลสำเร็จและในอนาคตนามิเบีย
(Namibia) จะได้รับเอกราชหรือไม่เป็นเรื่องที่ต้องรอดูกันต่อไป

⁵²Boahen, *op. cit.*, p. 142.

การเตรียมตัวเป็นเอกราชของอาณานิคมในอัฟริกา

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงเป็นต้นมา ดินแดนอาณานิคมเริ่มมีความไหวตัวและกระตือรือร้นที่จะได้มาซึ่งเอกราชและมีรัฐบาลแบบประชาธิปไตยของตนเอง รัฐบาลท้องถิ่น (Local Government) ในดินแดนอาณานิคมมีความเคลื่อนไหวที่จะมีรัฐบาลแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ

ในอาณานิคมของอังกฤษ การปกครองโดยทางอ้อมได้ถูกยกเลิกไปที่ละเล็กละน้อยอย่างเงียบ ๆ ไปตามสถานการณ์ของโลก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสถานการณ์ดังกล่าวจะเปิดช่องให้ระบบของรัฐบาลท้องถิ่นของชาวอัฟริกันดำเนินไปตามวิถีทางที่พวกเขาต้องการทุกอย่างภายใต้นโยบายของอังกฤษนั้น ชาวอัฟริกันจะต้องได้มาซึ่งรัฐบาลท้องถิ่นในรูปแบบประชาธิปไตยภายในสอง สามปี และที่สามารถทำได้ ในขณะนั้นก็คือ รัฐบาลท้องถิ่นจะต้องเป็นไปตามแบบของตะวันตก นั่นก็หมายความว่าหัวหน้าเผ่าทุกคนจะต้องแวดล้อมไปด้วยสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกที่ถูกเลือกตั้งขึ้นมา (Elected Council) การควบคุมบังคับบัญชางานบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสภาดังกล่าว ซึ่งแต่ก่อนนั้นงานบริหารดังกล่าวเป็นหน้าที่ของหัวหน้าเผ่า หรือข้าหลวงประจำตำบล (District Commissioner) แต่เพียงผู้เดียว กล่าวได้ว่าลักษณะของ Elected Council ในดินแดนอาณานิคมมีลักษณะเหมือนกับ Country Council ของอังกฤษ

สำหรับในอาณานิคมของฝรั่งเศส รัฐบาลฝรั่งเศสมีความมุ่งหมายที่จะจัดตั้งระบบ Communes ขึ้นมาซึ่งเป็นหน่วยสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่น (Representative Local Government) ในฝรั่งเศส ถนนหนทาง ตำรวจประจำท้องถิ่น ร้านขายของ และโรงเรียนประถมได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปรัฐบาลท้องถิ่นในดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศส ชาวอัฟริกันถูกจ้างเข้ามาทำงานในสภาตำบล (District Councils) และ Communes ซึ่งเป็นการสอนให้ชาวอัฟริกันมีความรับผิดชอบในงานด้านการปกครองและการบริหารก่อนหน้าที่จะเข้ามาบริหารงานด้านปกครองของรัฐบาลส่วนกลางในเมื่อรัฐบาลเป็นของตนเองในวันข้างหน้า นักการเมืองชาวอัฟริกันในอนาคตส่วนมากได้รับการฝึกหัดอบรมทางการเมืองจากการเป็นสมาชิกของสภาท้องถิ่น (Local Council)

เมื่อมีการจัดตั้งสถาบันผู้แทน (เช่น Elected Council ในอาณานิคมอังกฤษและ District Council ในอาณานิคมฝรั่งเศส) ขึ้นแล้วในดินแดนอาณานิคม นโยบายของอังกฤษ และฝรั่งเศสยังคงแสดงให้เห็นถึงความลังเลใจว่าจะยอมให้ชาวอัฟริกันมีเสียงข้างมากในสภานิติบัญญัติที่มีในดินแดนอาณานิคมหรือไม่ ซึ่งมีผลทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสขาดความกระตือรือร้นไป ในขณะที่ความเคลื่อนไหวของพวกชาตินิยมอัฟริกันเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อังกฤษก็ยังคงมีความตั้งใจที่จะปลดปล่อยดินแดน

อาณานิคมของตนให้ได้รับเอกราช และมีโครงการที่จะเพิ่มจำนวนผู้แทนของชาวอัฟริกันในสภานิติบัญญัติให้มีมากขึ้นซึ่งจะเป็นหนทางนำไปสู่รัฐธรรมนูญซึ่งได้มาจากชนชาวอัฟริกันทั้งปวง โครงการของอังกฤษดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จในดินแดนอาณานิคมของอังกฤษทางแถบบริเวณตะวันตกของอัฟริกา เพราะชาวอังกฤษที่ทำงานอยู่ในบริเวณดังกล่าวอาศัยอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น ไม่ได้ตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอย่างถาวรเหมือนชาวอัฟริกัน ความยุ่งยากเกิดขึ้นทางตะวันออกของอัฟริกา ตั้งแต่ Kenya ลงมาจนถึง Southern Rhodesia ซึ่งเป็นบริเวณอาณานิคมเล็กๆ ของชาวอังกฤษที่มาตั้งถิ่นฐาน ชาวอังกฤษเหล่านี้มีความรู้สึกว่าเป็นประชาชนของดินแดนดังกล่าวและตระหนักดีว่า ถ้าให้สิทธิชาวอังกฤษเหล่านี้มีความรู้สึกกว่าตนเป็นประชาชนของดินแดนดังกล่าวและตระหนักดีว่า ถ้าให้ชาวอัฟริกันทั้งหมดออกสิทธิเสียแล้ว ตนจะต้องสูญเสียตำแหน่งในรัฐบาลท้องถิ่นไป ความรู้สึกดังกล่าวดังเช่นรัฐบาลอัฟริกาใต้ได้จำกัดการออกเสียงไว้แต่เฉพาะคนผิวขาวเท่านั้น และในปี ค.ศ. 1923 โรดีเซียใต้ซึ่งมีคนผิวขาวน้อยกว่าคนผิวดำได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้น โดยห้ามมิให้คนผิวดำมีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งซึ่งทำให้รัฐบาลมีแต่ชนผิวขาวเป็นผู้ปกครองประเทศซึ่งมีชนส่วนมากเป็นคนผิวดำ ในระหว่างปี ค.ศ. 1945-1955 รัฐบาลอังกฤษก็เคยมีความรู้สึกกว่าตนมีพันธะที่จะต้องปกป้องคุ้มครองคนของตนที่ตั้งถิ่นฐานในแถบตะวันออกและตอนกลางของอัฟริกา จากการมอบอำนาจทางการเมืองอย่างรวดเร็วเกินไปให้แก่ชนส่วนมากซึ่งเป็นคนผิวดำ ดังนั้น อังกฤษจึงได้ทดลองนำระบบสภานิติบัญญัติที่เรียกว่า Multi Racial Legislature มาใช้เป็นเวลา 10 ปี ระบบนี้ให้ชนผิวขาวและชนผิวดำแต่ละเผ่าแต่ละกลุ่มเข้ามาเป็นผู้แทนซึ่งเป็นการถ่วงดุลซึ่งกันและกันในสภาและเป็นการอุดช่องว่างระหว่างคนผิวดำและผิวขาวไปในตัว

ความล้มเหลวของฝรั่งเศสนั้นไม่เหมือนกับอังกฤษ ฝรั่งเศสกังวลในเรื่องความสัมพันธ์ที่ดินแดนอาณานิคมของตนในอัฟริกามีกับตนในอนาคต ดังนั้นจึงทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสพยายามอย่างยิ่งที่จะดึงดินแดนอาณานิคมของตนที่ได้รับเอกราชมาอยู่ใระบบ French Union⁵³ และต่อมาในระบบ French Community⁵⁴ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่เคยมีต่อกัน เช่น อัลจีเรียอยู่ใน French Community ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของฝรั่งเศส ส่วนตูนิเซีย และมอร็อกโค ไม่ได้เป็นสมาชิกของประชาคมฝรั่งเศสแต่ประการใด อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสระหว่างปี ค.ศ. 1945-1955 ผ่านช่วงระยะเวลาที่มีการเตรียมตัวเป็นเอกราช คล้ายคลึงกับอาณานิคมของอังกฤษใน

⁵³French Union มุ่งหมายที่จะรวมดินแดนอาณานิคมฝรั่งเศสทั้งหมดที่ได้รับเอกราช ดินแดนในอินโดจีนและอัฟริกาเข้ามาอยู่ในสหภาพภายใต้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับ 27 ต.ค. ค.ศ. 1946

⁵⁴French Community รวมเฉพาะดินแดนในอัฟริกาแถบ South Sahare หมู่เกาะ West Indies และ St. Piesse et Niquelon นอกฝั่งแคนาดา

แถบตะวันออกของแอฟริกาที่มีการใช้ระบบ Multi Racial Legislature นั้นก็คือที่นั่งในสภานิติบัญญัติใน French West and Equatorial Africa และ Madagascar นั้นจำนวนครึ่งหนึ่งถูกเลือกมาจากประชากรฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับในอาณานิคมของ เบลเยียมในแอฟริกา เช่น Congo และ Ruanda-Urundi นั้น เบลเยียมยังคงดำเนินการปกครองต่อไปโดยไม่มีโครงการเตรียมฝึกหัดให้ชนชาวพื้นเมืองรู้จักปกครองตนเอง แม้กระทั่งในปี ค.ศ. 1975 เบลเยียมก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงต่ออย่างไรในเรื่องนี้ ถึงแม้ว่าการเลือกตั้งเทศบาลจะถูกจัดให้มีขึ้นแต่ก็ไม่เคยมีคนผิวดำเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการบริหารงานของเทศบาลแม้แต่เพียงผู้เดียว จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1957 นายคาสซวูบุ (Kassvubu) ได้รับเลือกเป็นนายกเทศมนตรีซึ่งนับว่าเป็นคนผิวดำคนแรกที่ได้รับตำแหน่งนี้และเป็นในขณะเดียวกันที่นายแพทริช ลูมูмба (Patric Lumumba) ได้ก้าวมาสู่การเป็นผู้นำทางการเมืองในเมือง Stanleyvillss กล่าวได้ว่าเบลเยียมให้อเอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมในแอฟริกาโดยเร็ว ก็เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาที่จะต้องต่อสู้กับชาวอาณานิคมซึ่งเรียกร้องเอกราช ซึ่งการสู้รบนั้นเบลเยียมเห็นล่วงหน้าว่าจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากดังเช่นรัฐบาลโปรตุเกสกำลังประสบปัญหาในเรื่องนี้อยู่ ในเดือนสิงหาคมปีค.ศ. 1958 ประธานาธิบดีเดอโกลได้เดินทางมาเยี่ยมเมือง Brazzaville และได้ประกาศว่าดินแดนอาณานิคมทั้ง 4 ซึ่งได้รวมตัวกันในรูปสหพันธ์อยู่ในประชาคมฝรั่งเศส การประกาศดังกล่าวได้กระตุ้นให้เกิดความไม่สงบขึ้น พรรคการเมืองเล็ก ๆ ของชนเผ่าใน Congo เริ่มต้นเรียกร้องขอเป็นเอกราชการสังหารและ ความไม่สงบปรากฏตัวขึ้น และหลังจากลูมูмба Lumumba กลับจากการประชุมที่เมืองอักครา (Accra) ที่ประเทศกาน่าในเดือน ม.ค. 1959 ได้ประมาณเกือบเดือนก็เกิดการจลาจลครั้งใหญ่ในเมือง Leopoldville ผู้ชนที่ปราศจากงานทำได้ทำลายร้านค้าของชาวยุโรปและโรงเรียนของพวกสอนศาสนา และก่อการจลาจลวุ่นวายในส่วนต่าง ๆ ของ Congo ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มปรปักษ์ต่าง ๆ ใน Congo ใน Ruanda-Urundi ความตึงเครียดระหว่างพวก Batusi ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองกับชนส่วนใหญ่เชื้อสาย Bhutu พวก Batusi ถูกฆ่าหมู่ บ้านช่องถูกทำลาย ในขณะที่เบลเยียมซึ่งปกครองดูแลอยู่ไม่สามารถหรือแม้แต่เต็มใจเข้าไปช่วยเหลือ

ซึ่งในตอนปลายปีค.ศ. 1959 สถานการณ์ในดินแดนอาณานิคมของเบลเยียมผิดแผกแตกต่างกับปี ค.ศ. 1956 เพราะความไม่สงบและวุ่นวายเกิดขึ้นตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งทำให้รัฐบาลเบลเยียมซึ่งเป็นประเทศเล็กในยุโรปไม่กล้าเสี่ยงในการทำสงครามกับชาวอาณานิคมอีกต่อไป เพราะเกรงจะเป็นสงครามเหมือนอย่างที่กำลังเกิดขึ้นใน Algeria ดังนั้นในตอนต้นปี ค.ศ. 1960 รัฐบาลเบลเยียมได้เรียกผู้นำ

ทางการเมืองของ Congo มาประชุมปรึกษาหารือทางยุติความวุ่นวายใน Congo ที่สิ้นสุดเบลเยียม ก็ให้เอกราชในวันที่ 30 มิ.ย. ปีค.ศ. 1960 เพื่อตัดปัญหาความวุ่นวายอันจะนำไปสู่การมีติดเชื้อเหมือนกับที่กำลังเกิดขึ้นใน Algeria

ในดินแดนอาณานิคมของอิตาลีมีการฝึกหัดอบรมชนชาวพื้นเมืองให้รู้วิธีบริหารและปกครอง ประเทศ โดยผ่านการศึกษาระดับมัธยมที่ School of Politics and Administration ณ เมือง Mogadishu ใน Somali สถาบันแห่งนี้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1950 มีการสนับสนุนข้าราชการพลเรือนให้เข้าสมัคร รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนในสภานิติบัญญัติ และถ้าไม่ได้รับเลือกก็กลับเข้ามารับราชการพลเรือนใหม่ได้ โดยไม่เสียสิทธิแต่ประการใด มีการเปิดรับชาว Somalia เข้าทำงานในตำแหน่งสูง ๆ ในราชการและ ในปี ค.ศ. 1959 ตำบลทุกตำบลและจังหวัดอยู่ในการปกครองและความรับผิดชอบของข้าราชการซึ่งเป็นชาว Somalia ทั้งหมดซึ่งนับว่าเป็นการเตรียมตัวเป็นเอกราชอย่างดีที่หยิบยื่นให้ก่อนที่จะได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1960

ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจอาณานิคมอื่น ๆ ได้เตรียมตัวที่จะให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมโปรตุเกสก็ยังคงดำเนินการปกครองดินแดนอาณานิคมของตนในแอฟริกาต่อไป โดยไม่มีโครงการที่จะปลดปล่อยให้เอกราชเมื่อใด ทั้ง ๆ ที่ก่อให้เกิดภาวะทางด้านการเงินและประชาชนเกิดความไม่พอใจ⁵⁵ รัฐบาลโปรตุเกสเป็นอย่างมากและมี Guinea-Bissau เท่านั้นที่เพิ่งได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1974 และ Mozambique ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1975 สำหรับ Angola ก็ได้รับเอกราชเกือบปลายปี ค.ศ. 1975

ความเป็นเอกราชของอาณานิคมในแอฟริกา

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา ชาตินิยมยุโรปต่างตระหนักดีว่าการครอบครองดินแดนอาณานิคมของตนในแอฟริกาจะต้องสิ้นสุดไม่วันใดก็วันหนึ่ง เนื่องจากลัทธิชาตินิยมในแอฟริกาทวีความรุนแรง ชาวแอฟริกันได้เรียกร้องขอความเป็นเอกราชโดยมีขบวนการกู้ชาติทำหน้าที่ก่อวินและต่อรองกับชาตินิยมยุโรปที่ปกครองตนภายใต้การนำของ Dr. Nkrumah ซึ่งเป็นหัวหน้าขบวนการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชของชาวแอฟริกัน⁵⁶ ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้นำของประเทศกาน่า (Ghana) เหตุที่ยุโรปให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมในแอฟริกาสืบเนื่องจาก

1. ความรู้สึกทางชาตินิยมของชาวแอฟริกันที่ต้องการเป็นเอกราชทวีความรุนแรงซึ่งก่อให้เกิดการต่อสู้และการประท้วงอย่างรุนแรงในดินแดนอาณานิคม

---

⁵⁵ในวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1973 มีการเดินขบวนประท้วงนโยบายอาณานิคมของโปรตุเกสในแอฟริกาซึ่งทำให้มีผู้ถูกจับกุมหลายคน ดู Objective : Justice Vol. 6, No.2, April/May/June, 1974 pp. 10-11.

⁵⁶ดู Alex Quaison-Sackey, "Africa and the Unions," in Peter Judd, ed., *African Independence* (New York : Dell Publishing Co., 1963), pp. 324-77.

2. ความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดูแลและปกครองรวมทั้งปราบปรามชาวอัฟริกันผู้รักชาติ
3. องค์การสหประชาชาติได้ลงมติเรียกร้องให้บรรดาประเทศที่มีอาณานิคมทำการปลดปล่อยดินแดนอาณานิคมให้เป็นเอกราชโดยเร็วที่สุด

ตั้งเช่นมติขององค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1960⁵⁷ ซึ่งมีผลทำให้ดินแดนอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส เบลเยี่ยมในแอฟริกาได้รับเอกราชถึง 17 ประเทศ (ได้แก่ Cameroon, Central African Republic, Chad, Congo (Brazzaville), Zaire, Dahomy, Gabon, Ivory Coast, Malagasy, Mauritania, Mali, Niger, Nigeria, Senegal, Somali, Togo, Upper Volta) และนับได้ว่าเป็นปีอันยิ่งใหญ่ที่ดินแดนอาณานิคมในแอฟริกาได้รับเอกราชเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สำหรับอาณานิคมของฝรั่งเศสหลังจากได้รับเอกราชแล้วก็ถือว่าเป็นการสิ้นสุดของการอยู่ในระบบ Communes ของฝรั่งเศสแต่ยังมีบางประเทศที่ยังคงรักษาความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฝรั่งเศส เช่น Ivory Coast และ Djibouti⁵⁸ เป็นต้น

ทุกวันนี้ยังมีดินแดนอาณานิคมประมาณ 2 แห่ง ในทวีปแอฟริกาที่กำลังรอความหวังที่จะได้รับเอกราชดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ดินแดนในแอฟริกาที่ยังไม่ได้รับเอกราช

ในปี ค.ศ. 1983

ดินแดน	ผู้ปกครองดินแดน	พื้นที่ (ตาราง ก.ม.)	จำนวนประชากร (กลางปี)
Namibia (หรือ South West Africa)	South Africa		690,000 (ปี 1974)
St. Helena		United Kingdom	
			5,000

⁵⁷ *Africa Report 20* (May-June 1974) : 23.

⁵⁸ ในปัจจุบัน Djibouti มีความสำคัญในด้านการเมืองและในด้านยุทธศาสตร์เพราะมีบริเวณติดต่อกับมหาสมุทรอินเดีย ดู Thomas A. Marks, "Djibouti : France's Strategic Jochold in Africa," *African Affairs* 1973 (January 1974) : 95-104.

ตารางที่ 4

ประเทศเอกราชในทวีปแอฟริกา

ประเทศที่ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1983 มีจำนวน 51 ประเทศ ดังมีรายนามต่อไปนี้

ชื่อประเทศ	ปีที่ได้รับเอกราช	วันที่เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ
Algeria	1962	8 ต.ค. 1962
Angola	1975	1 ธ.ค. 1975
Benin	1960	20 ก.ย. 1960
Bostwana	1966	17 ต.ค. 1966
Burundi	1962	18 ก.ย. 1962
Cape Verde Islands	1975	16 ก.ย. 1975
Central African Republic	1960	20 ก.ย. 1960
Chad	1960	20 ก.ย. 1960
Congo	1960	20 ก.ย. 1960
Comoro Islands	1975	2 พ.ย. 1975
Djibouti	1977	20 ก.ย. 1977
Egypt	1922	24 ต.ค. 1945
Euatorial Guinea	1968	12 พ.ย. 1968
Ethiopia	1941	13 พ.ย. 1941
Gabon	1960	20 ก.ย. 1960
Gambia	1965	21 ก.ย. 1965
Ghana	1957	8 มิ.ย. 1975
Guinea	1958	12 ธ.ค. 1958
Guinea-Bissau	1974	17 ก.ย. 1974
Ivory Coast	1960	20 ก.ย. 1960
Kenya	1963	16 ธ.ค. 1963

ชื่อประเทศ	ปีที่ได้รับเอกราช	วันที่เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ
Lesotho	1966	17 ต.ค. 1966
Liberia	1847	2 พ.ย. 1947
Libya	1951	14 ธ.ค. 1951
Mozambique	1975	16 ก.ย. 1975
Madagascar (Malagasy Republic)	1960	20 ก.ย. 1960
Malawi	1964	1 ธ.ค. 1964
Mali	1960	28 ก.ย. 1960
Mauritania	1960	27 ต.ค. 1961
Mauritius	1968	24 เม.ย. 1968
Morocco	1956	12 พ.ย. 1956
Niger	1960	20 ก.ย. 1960
Nigeria	1960	7 ต.ค. 1960
Rwanda	1962	18 ก.ย. 1962
Sao Tome Principe	1975	16 ก.ย. 1975
Senegal	1960	28 ก.ย. 1960
Seychelles	1976	28 มิ.ย. 1976
Sierra Leone	1961	27 ก.ย. 1961
Somalia	1960	20 ก.ย. 1960
South Africa	1910,1961	7 พ.ย. 1945
Sudan	1956	12 พ.ย. 1956
Swaziland	1968	24 ก.ย. 1968
Togo	1960	20 ก.ย. 1960
Tunisia*	1956	12 พ.ย. 1956

Uganda	1962	25 ต.ค. 1962
United Republic of Cameroon	1960	20 ก.ย. 1960
United Republic Of Tanzania	1961	14 ธ.ค. 1961
Upper Volta	1960	20 ก.ย. 1960
Zaire	1960	20 ก.ย. 1960
Zambia	1964	1 ธ.ค. 1964
Zimbabwe	1980	25 ก.ย. 1980

ตารางที่ 5

รายชื่อ ประเทศ เมืองหลวงและผู้นำ ในแอฟริกา

ประจำปี ค.ศ. 1983

1. *Algeria*

ชื่อทางการ	Democratic and Popular Republic of Algeria
เมืองหลวง	Algiers
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Chadlie Benjedid

2. *Angola*

ชื่อทางการ	Peoples' Republic of Angola
เมืองหลวง	Luanda
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Jose E.D. Santos

3. *Benin*

ชื่อทางการ	Republic of Benin
เมืองหลวง	Porto Novo
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Mathieu Kerekou

4. *Botswana*

ชื่อทางการ	Botswana
เมืองหลวง	Gaborone
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Quett Masire

5. *Burundi*

ชื่อทางการ	Republic of Burundi
เมืองหลวง	Bujumbura
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Major-General Bakasa

6. *Cameroon*

ชื่อทางการ	United Republic of Cameroon
เมืองหลวง	Yaounde
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Paul Biya

7. *Cape Verde*

ชื่อทางการ	Republic of Cape Verde
เมืองหลวง	Praia
ประมุขของรัฐ	President : Aristides Pereira
หัวหน้ารัฐบาล	Prime Minister : Pedro Pires

8. *Central African Republic*

ชื่อทางการ	Central African Republic
เมืองหลวง	Bangui
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Andre Kolingba

9. *Chad*

ชื่อทางการ	Republic of Chad
เมืองหลวง	N' Djamena
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Hissene Habre

10. *Comoro Islands*

ชื่อทางการ	Federal and Islamic Republic of the Comoro
เมืองหลวง	Moroni
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Ahmed Abdallah

11. *Congo*

ชื่อทางการ	People' s Republic of the Congo
เมืองหลวง	Brazzville
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Prisident : Denis Sassou-Nguesso

12. *Djibouti*

ชื่อทางการ	Republic of Djibouti
เมืองหลวง	Djibouti
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Hassan Gouled

13. *Egypt*

ชื่อทางการ	Arab Republic of Egypt
เมืองหลวง	Cairo
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President Hosni Mubarak

14. <i>Equatorial Guinea</i>	
ชื่อทางการ	Republic of Equatorial Guinea
เมืองหลวง	Malabo
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President Mbasogo
15. <i>Ethiopia</i>	
ชื่อทางการ	Socialist Ethiopia
เมืองหลวง	Addis Ababa
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Mengistu Haile Mariam
16. <i>Gabon</i>	
ชื่อทางการ	Gabonese Republic
เมืองหลวง	Libreville
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Omar Bongo
17. <i>The Gambia</i>	
ชื่อทางการ	Republic of The Gambia
เมืองหลวง	Banjul
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Dawda Jawara
18. <i>Ghana</i>	
ชื่อทางการ	Republic of Ghana
เมืองหลวง	Accra
ประมุขของรัฐ	Hilla Limann
19. <i>Guinea</i>	
ชื่อทางการ	People's Revolutionary Republic of Guinea
เมืองหลวง	Conakry
ประมุขของรัฐ	President : Lasana konte
หัวหน้ารัฐบาล	Prime Minister : Louis Lansana Beavogui
20. <i>Guinea-Bissau</i>	
ชื่อทางการ	Republic of Guinea-Bissau
เมืองหลวง	Bissau
ประมุขของรัฐ	Joaa Bernardo Vieira

21. *Ivory Coast*

ชื่อทางการ	Republic of Ivory Coast
เมืองหลวง	Abidjan
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Felix Houphouet-Boigny

22. *Kenya*

ชื่อทางการ	Republic of Kenya
เมืองหลวง	Nairobi
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Daniel arap Moi

23. *Lesotho*

ชื่อทางการ	Kingdom of Lesotho
เมืองหลวง	Maseru
ประมุขของรัฐ	King.Moshoeshe II
หัวหน้ารัฐบาล	Prime Minister : Chief Leabua Jonatnan

24. *Liberia*

ชื่อทางการ	Republic of Liberia
เมืองหลวง	Monrovia
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Samuel Doe

25. *Libya*

ชื่อทางการ	Libyan Arab Republic
เมืองหลวง	Tripoli
ประมุขของรัฐ	Muammes el Qaddafi
หัวหน้ารัฐบาล	Secy. Gen. Muhammad Az-Zarup Rajib

26. *Madagascar*

ชื่อทางการ	Democratic Republic of Madagascar
เมืองหลวง	Tananrive
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Didier Ratsirak

27. *Malawi*

ชื่อทางการ	Republic of Malawi
เมืองหลวง	Lilongwe

ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

President : Dr. H. Kamuzu Banda

28. *Mali*

ชื่อทางการ

Mali Republic

เมืองหลวง

Bamako

ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

President : Moussa Traore

29. *Mauritania*

ชื่อทางการ

Islamic Republic of Mauritania

เมืองหลวง

Nouakchott

ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

President : Mohamed Khouna Ould Heydalla

30. *Mauritius*

ชื่อทางการ

Mauritius

เมืองหลวง

Port Louis

ประมุขของรัฐ

Queen Elizabeth II, represented by a governor general,

Dayendranath Burrenchobay

หัวหน้ารัฐบาล

Prime Minister : Aneerood Jugnauth

31. *Morocco*

ชื่อทางการ

Kingdom of Morocco

เมืองหลวง

Rabat

ประมุขของรัฐ

King Hassan II

หัวหน้ารัฐบาล

Prime Minister : Maati Bouabid

32. *Mozambique*

ชื่อทางการ

People's Republic of Mozambique

เมืองหลวง

Mabutu

ประมุขของรัฐ

President : Samora Michel

หัวหน้ารัฐบาล

Samora Michel

33. *Niger*

ชื่อทางการ

Republic of the Niger

เมืองหลวง

Niamey

ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

Lt. Col. Seyni Kountche

34. <i>Nigeria</i>	
ชื่อทางการ	Federal Republic of Nigeria
เมืองหลวง	Lagos
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Mohammed Buhari
35. <i>Rwanda</i>	
ชื่อทางการ	Republic of Rwanda
เมืองหลวง	Kigali
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	President : Juvenal Habyarimana
36. <i>Sao Tome and Principe</i>	
ชื่อทางการ	Democratic Republic of Sao Tomé Principe
เมืองหลวง	Sao Tomé
ประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาล	Manuel Pinto da Costa
37. <i>Senegal</i>	
ชื่อทางการ	Republic of Senegal
เมืองหลวง	Dakar
ประมุขของรัฐ	President : Abdou Diouf
หัวหน้ารัฐบาล	Prime Minister : Habib Thiam
38. <i>Seychelles</i>	
ชื่อทางการ	Republic Seychelles
เมืองหลวง	Victoria
หัวหน้ารัฐบาล	Prime Minister : Albert Rene
39. <i>Sierra Leone</i>	
ชื่อทางการ	Republic of Sierra Leone
เมืองหลวง	Freetown
ประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาล	President : Siaka P. Stevens
40. <i>Somalia</i>	
ชื่อทางการ	Somali Democratic Republic
เมืองหลวง	Mogadisho
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล	Mohammed Siad Barre

41. *South Africa*

ชื่อทางการ Republic of South Africa
เมืองหลวง Cape Town (Legislative) and Pretoria (administrative)
ประมุขของรัฐ President : Marars Viljoen
หัวหน้ารัฐบาล Prime Minister : Pieter Botha

42. *Sudan*

ชื่อทางการ Democratic Republic of the Sudan
เมืองหลวง Khartoum
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล President, Prime Minister : Gaafaral-Nimeiry

43. *Swaziland*

ชื่อทางการ Kingdom of Swaziland
เมืองหลวง Mbabane
หัวหน้ารัฐบาล Prime Minister : Bhekimpi Dlamini

44. *Tanzania*

ชื่อทางการ United Republic of Tanzania
เมืองหลวง Daresalam
ประมุขของรัฐ President : Julius K. Nyerere
หัวหน้ารัฐบาล Cleopa David Msuya

45. *Togo*

ชื่อทางการ Republic of Togo
เมืองหลวง Lome
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล President : Gnassingbe Eyadéma

46. *Tunisia*

ชื่อทางการ Republic of Tunisia
เมืองหลวง Tunis
ประมุขของรัฐ President : Habib Bourguiba
หัวหน้ารัฐบาล Prime Minister : Mohamined Mzali

47. *Uganda*

ชื่อทางการ Republic of Uganda

เมืองหลวง
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

Kampala
President : Milton Obote

48. *Upper Volta*

ชื่อทางการ
เมืองหลวง
ประมุขของรัฐ

Republic of Upper Volta
Ouagadougou
President : Thomas Sankara

49. *Zaire (Congo Kinshasa)*

ชื่อทางการ
เมืองหลวง
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

Republic of Zaire
Kinshasa
President : Mobuto Sese Seko

50. *Zambia*

ชื่อทางการ
เมืองหลวง
ประมุขของรัฐและของรัฐบาล

Republic of Zambia
Lusaka
President Kenneth David Kaunda

51. *Zimbabwe*

ชื่อทางการ
เมืองหลวง
หัวหน้ารัฐบาล

Zimbabwe
Harare
President Robert Mugabe